RETTENS DOM (Ottende Afdeling)

13. juli 2011 *

I sag T-151/07,

Kone Oyj, Helsinki (Finland),

Kone GmbH, Hannover (Tyskland),

Kone BV, Voorburg (Nederlandene),

ved solicitor T. Vinje, advokaterne D. Paemen, J. Schindler, B. Nijs, A. Tomtsis, J. Flynn, QC, og barrister D. Scannell,

sagsøgere,

* Processprog: engelsk.

mod

Europa-Kommissionen ved É. Gippini Fournier og R. Sauer, som befuldmægtigede,

sagsøgt,

angående en påstand om annullation af Kommissionens beslutning K(2007) 512 endelig af 21. februar 2007 om en procedure i henhold til artikel 81 [EF] (sag COMP/E-1/38.823 — Elevatorer og rulletrapper) eller subsidiært nedsættelse af de bøder, sagsøgerne er blevet pålagt,

har

RETTEN (Ottende Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, M.E. Martins Ribeiro (refererende dommer), og dommerne N. Wahl og A. Dittrich,

justitssekretær: fuldmægtig K. Andová,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 16. oktober 2009,

afsagt følgende

Dom

1 Denne sag vedrører en påstand om annullation af Kommissionens beslutning K(2007) 512 endelig af 21. februar 2007 om en procedure i henhold til artikel 81 EF (sag COMP/E-1/38.823 — Elevatorer og rulletrapper) (herefter »den anfægtede beslutning«), hvoraf et resumé er offentliggjort i *Den Europæiske Unions Tidende* af 26. marts 2008 (EUT C 75, s. 19), samt subsidiært en påstand om nedsættelse af de bøder, sagsøgerne er blevet pålagt.

2 I den anfægtede beslutning fastslog Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber, at følgende selskaber havde tilsidesat artikel 81 EF:

— Kone Belgium SA, Kone GmbH (herefter »Kone Tyskland«), Kone Luxembourg Sàrl, Kone BV Liften en Roltrappen (herefter »Kone Nederlandene«) og Kone Oyj (herefter »KC«) (herefter samlet eller hver for sig »Kone«)

— Otis SA, Otis GmbH & Co. OHG (herefter »Otis Tyskland«), General Technic-Otis Sàrl, General Technic Sàrl, Otis BV (herefter »Otis Nederlandene«), Otis Elevator Company (herefter »OEC«) og United Technologies Corporation (herefter »UTC«) (herefter samlet eller hver for sig »Otis«)

— Schindler SA, Schindler Deutschland Holding GmbH (herefter »Schindler Tyskland«), Schindler Sàrl, Schindler Liften BV (herefter »Schindler Nederlandene«) og Schindler Holding Ltd (herefter »Schindler Holding«) (herefter samlet eller hver for sig »Schindler«)

— ThyssenKrupp Liften Ascenseurs NV, ThyssenKrupp Aufzüge GmbH (herefter »TKA«), ThyssenKrupp Fahrtreppen GmbH (herefter »TKF«), ThyssenKrupp Elevator AG (herefter »TKE«), ThyssenKrupp AG (herefter »TKAG«), ThyssenKrupp Ascenseurs Luxembourg Sàrl og ThyssenKrupp Liften BV (herefter »TKL«) (herefter samlet eller hver for sig »ThyssenKrupp«) og

— Mitsubishi Elevator Europe BV (herefter »MEE«).

3 KC, der er en af sagsøgerne i denne sag, er en global virksomhed inden for vedligeholdelse og maskinindustri, der har hjemsted i Finland, og som sælger, fremstiller, installerer og moderniserer elevatorer, rulletrapper og automatiske døre. KC udøver sin virksomhed på området for rulletrapper og elevatorer gennem nationale datterselskaber. Disse er navnlig, i Tyskland, Kone Tyskland, og, i Nederlandene, Kone Nederlandene (15., 18. og 20. betragtning til den anfægtede beslutning).

Den administrative procedure

Kommissionens undersøgelse

4 I løbet af sommeren 2003 tilgik der Kommissionen oplysninger vedrørende den mulige eksistens af et kartel mellem de fire største europæiske fabrikanter af elevatorer og rulletrapper, der udøvede virksomhed i Unionen, nemlig Kone, Otis, Schindler og ThyssenKrupp (3. og 91. betragtning til den anfægtede beslutning).

Tyskland

5 Fra den 28. januar 2004 og i løbet af marts 2004 foretog Kommissionen i henhold til artikel 14, stk. 3, i Rådets forordning nr. 17 af 6. februar 1962, første forordning om anvendelse af bestemmelserne i artikel[81 EF] og [82 EF] (EFT 1959-1962, s. 81), kontrolundersøgelser i bl.a. lokaler tilhørende datterselskaberne af Otis og Thyssen-Krupp i Tyskland (104. og 106. betragtning til den anfægtede beslutning).

6 Den 12. og 18. februar 2004 uddybede Kone sin anmodning af 2. februar 2004 i medfør af Kommissionens meddelelse om bødefritagelse eller bødenedsættelse i kartelsager (EFT 2002 C 45, s. 3) (herefter »samarbejdsmeddelelsen af 2002«) vedrørende Belgien med oplysninger vedrørende Tyskland. På samme måde uddybede Otis mellem den 23. marts 2004 og den 25. februar 2005 sin anmodning vedrørende Belgien med oplysninger vedrørende Tyskland. Schindler fremsatte den 25. november 2004 en anmodning i medfør af samarbejdsmeddelelsen af 2002, som indeholdt oplysninger vedrørende Tyskland, hvilken blev uddybet mellem december 2004 og februar 2005. Endelig fremsatte ThyssenKrupp i december 2005 en anmodning til Kommissionen vedrørende Tyskland, ligeledes i medfør af denne meddelelse (105., 107., 112. og 114. betragtning til den anfægtede beslutning).

7 Mellem september og november 2004 fremsendte Kommissionen ligeledes anmodninger om oplysninger i henhold til artikel 18 i Rådets forordning (EF) nr. 1/2003 af 16. december 2002 om gennemførelse af konkurrencereglerne i artikel 81 [EF] og 82 [EF] (EFT 2003 L 1, s. 1) til de virksomheder, der havde deltaget i overtrædelsen i Tyskland, til flere kunder i denne medlemsstat og til sammenslutningerne VDMA, VFA og VMA (110., 111. og 113. betragtning til den anfægtede beslutning).

Nederlandene

8 I marts 2004 fremsatte Otis en anmodning i medfør af samarbejdsmeddelelsen af 2002 vedrørende Nederlandene, som efterfølgende blev uddybet. I april 2004 fremsatte ThyssenKrupp en anmodning i medfør af denne meddelelse, hvilken ligeledes efterfølgende blev uddybet ad flere omgange. Endelig uddybede Kone den 19. juli 2004 sin anmodning af 2. februar 2004 vedrørende Belgien med oplysninger vedrørende Nederlandene (127., 129. og 130. betragtning til den anfægtede beslutning).

9 Den 27. juli 2004 blev Otis indrømmet en betinget bødefritagelse i henhold til meddelelsens artikel 8, litra a) (131. betragtning til den anfægtede beslutning).

10 Fra den 28. april 2004 foretog Kommissionen i henhold til artikel 14, stk. 3, i forordning nr. 17 kontrolundersøgelser bl.a. i lokaler tilhørende datterselskaber af Kone, Schindler, ThyssenKrupp og MEE i Nederlandene og i sammenslutningen Boschduins lokaler (128. betragtning til den anfægtede beslutning).

11 I september 2004 fremsendte Kommissionen anmodninger om oplysninger i henhold til artikel 18 i forordning nr. 1/2003 til de virksomheder, der havde deltaget i overtrædelsen i Nederlandene, til flere kunder og til sammenslutningerne VLR og Boschduin (133. og 134. betragtning til den anfægtede beslutning).

Klagepunktsmeddelelsen

12 Den 7. oktober 2005 vedtog Kommissionen en klagepunktsmeddelelse, som navnlig blev stilet til de ovenfor i præmis 2 nævnte selskaber. Alle modtagerne af klagepunktsmeddelelsen fremsendte skriftlige bemærkninger som svar på Kommissionens klagepunkter (135. og 137. betragtning til den anfægtede beslutning).

13 Der blev ikke afholdt nogen høring, eftersom ingen af adressaterne for klagepunktsmeddelelsen havde fremsat anmodning herom (138. betragtning til den anfægtede beslutning).

Den anfægtede beslutning

14 Den 21. februar 2007 vedtog Kommissionen den anfægtede beslutning, hvori den fastslog, at de selskaber, som beslutningen var stilet til, havde deltaget i fire særskilte, komplekse og vedvarende overtrædelser af artikel 81, stk. 1, EF i fire medlemsstater ved at fordele markederne mellem sig gennem aftale eller gennem samordnet adfærd med hensyn til udbud og kontrakter om salg, installation, vedligeholdelse og modernisering af elevatorer og rulletrapper (anden betragtning til den anfægtede beslutning).

15 For så vidt angår den anfægtede beslutnings adressater var Kommissionen af den opfattelse, at ud over de berørte virksomheders datterselskaber i Belgien, Tyskland, Luxembourg og Nederlandene skulle disse datterselskabers moderselskaber holdes solidarisk ansvarlige for de af deres respektive datterselskaber begåede overtrædelser af artikel 81 EF på grund af, at de havde kunnet øve en afgørende indflydelse på deres handelspolitik under overtrædelsens varighed, og at det kunne formodes, at de havde gjort brug af denne magt (608., 615., 622., 627. og 634.-641. betragtning til den anfægtede beslutning). MEE's moderselskaber blev ikke holdt solidarisk ansvarlige for deres datterselskabs adfærd, da det ikke havde kunnet fastslås, at de havde udøvet en afgørende indflydelse på datterselskabets adfærd (643. betragtning til den anfægtede beslutning).

16 Med henblik på beregningen af bøderne gjorde Kommissionen i den anfægtede beslutning brug af den metode, der er anført i retningslinjerne for beregningen af bøder i henhold til artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og artikel 65, stk. 5, [KS] (EFT 1998 C 9, s. 3, herefter »retningslinjerne af 1998«). Kommissionen undersøgte ligeledes,

om og i hvilket omfang de berørte virksomheder opfyldte de krav, der er fastsat i samarbejdsmeddelelsen af 2002.

17 Kommissionen kvalificerede tilsidesættelserne som »meget alvorlige«, henset til deres art og den omstændighed, at hver af dem dækkede hele en medlemsstats område (Belgien, Tyskland, Luxembourg eller Nederlandene), selv om deres reelle indvirkning ikke kunne måles (671. betragtning til den anfægtede beslutning).

18 Med henblik på at tage hensyn til de berørte virksomheders faktiske økonomiske mulighed for at skade konkurrencen mærkbart opdelte Kommissionen dem for hvert land i flere kategorier ud fra den opnåede omsætning på markedet for elevatorer og/eller rulletrapper, herunder i givet fald inden for vedligeholdelses- og moderniseringsydelser (672. og 673. betragtning til den anfægtede beslutning).

19 Hvad angår kartellet i Tyskland blev Kone, Otis og ThyssenKrupp indplaceret i den første kategori med et udgangsbeløb for bøden på 70 000 000 EUR. Schindler blev indplaceret i den anden kategori med et udgangsbeløb for bøden på 17 000 000 EUR (676.-679. betragtning til den anfægtede beslutning). Der blev anvendt en multiplikationsfaktor på 1,7 på udgangsbeløbet for den bøde, som Otis skulle pålægges, og der blev anvendt en multiplikationsfaktor på 2 på udgangsbeløbet for ThyssenKrupps bøde for at tage hensyn til deres størrelse og deres ressourcer på verdensplan, således at udgangsbeløbet for deres bøder blev forhøjet til henholdsvis 119 000 000 EUR og til 140 000 000 EUR (690. og 691. betragtning til den anfægtede beslutning). Da den af Kone, Otis og ThyssenKrupp begåede overtrædelse havde varet otte år og fire måneder (fra den 1.8.1995 til den 5.12.2003), forhøjede Kommissionen bødens udgangsbeløb med 80 % for disse virksomheder. Da den af Schindler begåede overtrædelse havde varet fem år og fire måneder (fra den 1.8.1995 til den 6.12.2000), forhøjede Kommissionen bødens udgangsbeløb med 50 % for denne virksomhed. Bødens grundbeløb blev således forhøjet til 126 000 000 EUR for Kone, til 214 200 000 EUR

for Otis, til 25 500 000 EUR for Schindler og til 252 000 000 EUR for ThyssenKrupp (693. og 696. betragtning til den anfægtede beslutning). Kommissionen var af den opfattelse, at ThyssenKrupp skulle anses for at have begået gentagne overtrædelser, og forhøjede bødebeløbet med 50 % på grund af denne skærpende omstændighed (697.-707. betragtning til den anfægtede beslutning). Der blev ikke lagt nogen formildende omstændigheder til grund for de berørte virksomheder (727.- 729., 735., 736., 742.-744., 749., 750. og 753.-755. betragtning til den anfægtede beslutning). Kone drog dels fordel af den maksimale nedsættelse på 50 % af det i artikel 23, litra b), stk. 1, første led, i samarbejdsmeddelelsen af 2002 omhandlede bødebeløb, dels en bødenedsættelse på 1 % for ikke at anfægte de faktiske omstændigheder. Otis drog fordel dels af en bødenedsættelse på 25 % inden for det interval, der er fastsat i meddelelsens artikel 23, litra b), stk. 1, andet led, dels en bødenedsættelse på 1 % for ikke at anfægte de faktiske omstændigheder. Schindler drog fordel af dels en bødenedsættelse på 15 % inden for det interval, der er fastsat i meddelelsens artikel 23, litra b), stk. 1, tredje led, dels en bødenedsættelse på 1 % for ikke at anfægte de faktiske omstændigheder. ThyssenKrupp drog fordel af en bødenedsættelse på 1 % for ikke at anfægte de faktiske omstændigheder (778.-813. betragtning til den anfægtede beslutning).

20 Hvad angår kartellet i Nederlandene blev Kone indplaceret i den første kategori med et udgangsbeløb for bøden på 55 000 000 EUR. Otis blev indplaceret i den anden kategori med et udgangsbeløb for bøden på 41 000 000 EUR. Schindler blev indplaceret i den tredje kategori med et udgangsbeløb for bøden på 24 500 000 EUR. ThyssenKrupp og MEE blev indplaceret i den fjerde kategori med et udgangsbeløb for bøden på 8 500 000 EUR (684. og 685. betragtning til den anfægtede beslutning). Der blev anvendt en multiplikationsfaktor på 1,7 på udgangsbeløbet for den bøde, som Otis skulle pålægges, og der blev anvendt en multiplikationsfaktor på 2 på udgangsbeløbet for ThyssenKrupps bøde for at tage hensyn til deres størrelse og deres ressourcer på verdensplan, således at udgangsbeløbet for deres bøder blev forhøjet til henholdsvis 69 700 000 EUR og til 17 000 000 EUR (690. og 691. betragtning til den anfægtede beslutning). Da den af Otis og ThyssenKrupp begåede overtrædelse havde varet fem år

og ti måneder (fra den 15.4.1998 til den 5.3.2004), forhøjede Kommissionen bødens udgangsbeløb for disse virksomheder med 55 %. Da den af Kone og Schindler begåede overtrædelse havde varet fire år og ni måneder (fra den 1.6.1999 til den 5.3.2004), forhøjede Kommissionen bødens udgangsbeløb med 45 % for disse virksomheder. Da den af MEE begåede overtrædelse havde varet fire år og en måned (fra den 11.1.2000 til den 5.3.2004), forhøjede Kommissionen bødens udgangsbeløb med 40 % for denne virksomhed. Bødens grundbeløb blev således forhøjet til 79 750 000 EUR for Kone, til 108 035 000 EUR for Otis, til 35 525 000 EUR for Schindler, til 26 350 000 EUR for ThyssenKrupp og til 11 900 000 EUR for MEE (695. og 696. betragtning til den anfægtede beslutning). Kommissionen var af den opfattelse, at ThyssenKrupp skulle anses for at have begået gentagne overtrædelser, og forhøjede beløbet for dette selskabs bøde med 50 % i henhold til denne skærpende omstændighed (697., 698. og 715.-720. betragtning til den anfægtede beslutning). Der blev ikke lagt formildende omstændigheder til grund for de pågældende virksomheder (724.-726., 731., 732., 737., 739.-741., 745.-748. og 751.-755. betragtning til den anfægtede beslutning). I henhold til samarbejdsmeddelelsen af 2002 drog Otis fordel af en fuldstændig bødefritagelse. ThyssenKrupp drog fordel af dels en bødenedsættelse på 40 % inden for det interval, der er fastsat i meddelelsens artikel 23, litra b), stk. 1, første led, dels en bødenedsættelse på 1 % for ikke at anfægte de faktiske omstændigheder. Schindler og MEE drog fordel af en bødenedsættelse på 1 % for ikke at anfægte de faktiske omstændigheder (836.-855. betragtning til den anfægtede beslutning).

21 Den anfægtede beslutnings dispositive del har følgende ordlyd:

»*Artikel 1*

[…]

2. For så vidt angår Tyskland har følgende virksomheder tilsidesat artikel 81 [EF] ved regelmæssigt og i fællesskab i de angivne perioder gennem aftaler og samordnet praksis på nationalt plan vedrørende elevatorer og rulletrapper at dele markederne mellem sig, at opdele offentlige og private udbud og andre kontrakter om salg og installation mellem sig i overensstemmelse med de andele, der var aftalt på forhånd:

— Kone: [KC] og [Kone Tyskland]: fra den 1. august 1995 til den 5. december 2003

— Otis: [UTC], [OEC] og [Otis Tyskland]: fra den 1. august 1995 til den 5. december 2003

— Schindler Holding […] og [Schindler Tyskland]: fra den 1. august 1995 til den 6. december 2000, og

— ThyssenKrupp: [TKAG], [TKE], [TKA] og [TKF]: fra den 1. august 1995 til den 5. december 2003.

[...]

4. For så vidt angår Nederlandene har følgende virksomheder tilsidesat artikel 81 [EF] ved regelmæssigt og i fællesskab i de angivne perioder gennem aftaler og samordnet praksis på nationalt plan vedrørende elevatorer og rulletrapper at dele markederne mellem sig, at opdele offentlige og private udbud og andre kontrakter om salg og installation mellem sig i overensstemmelse med de andele, der var aftalt på forhånd, og at afholde sig fra at konkurrere om vedligeholdelses- og moderniseringskontrakter:

— Kone: [KC] og [Kone Nederlandene]: fra den 1. juni 1999 til den 5. marts 2004

— Otis: [UTC], [OEC] og [Otis Nederlandene]: fra den 15. april 1998 til den 5. marts 2004

— Schindler Holding […] og [Schindler Nederlandene]: fra den 1. juni 1999 til den 5. marts 2004

— ThyssenKrupp: [TKAG] og [TKL]: fra den 15. april 1998 til den 5. marts 2004, og

— [MEE]: fra den 11. januar 2000 til den 5. marts 2004.

Artikel 2

[…]

2. For de ovenfor i artikel 1, stk. 2, omhandlede overtrædelser i Tyskland er der pålagt følgende bøder:

— Kone: [KC] og [Kone Tyskland], in solidum: 62 370 000 EUR

— Otis: [UTC], [OEC] og [Otis Tyskland], in solidum: 159 043 500 EUR

— Schindler Holding […] og [Schindler Tyskland], in solidum: 21 458 250 EUR, og

— ThyssenKrupp: [TKAG], [TKE], [TKA] og [TKF], in solidum: 374 220 000 EUR.

[…]

4. For de ovenfor i artikel 1, stk. 4, omhandlede overtrædelser i Nederlandene er der pålagt følgende bøder:

— Kone: [KC] og [Kone Nederlandene], in solidum: 79 750 000 EUR

— Otis: [UTC], [OEC] og [Otis Nederlandene], in solidum: 0 EUR

— Schindler Holding […] og [Schindler Nederlandene], in solidum: 35 169 750 EUR

— ThyssenKrupp: [TKAG] og [TKL], in solidum: 23 477 850 EUR, og

— [MEE]: 1 841 400 EUR.

[…]«

Retsforhandlinger og parternes påstande

22 Ved stævning indleveret til Rettens Justitskontor den 8. maj 2007 har sagsøgerne, KC, Kone Tyskland og Kone Nederlandene anlagt denne sag.

23 På grundlag af den refererende dommers rapport har Retten (Ottende Afdeling) besluttet at indlede den mundtlige forhandling og har med henblik på sagens tilrettelæggelse i henhold til procesreglementets artikel 64 anmodet sagsøgerne om at besvare et skriftligt spørgsmål og anmodet parterne om at fremlægge dokumenter. Sagsøgerne besvarede ikke Rettens spørgsmål inden for den fastsatte frist. Sagsøgerne svarede imidlertid ved skrivelse af 10. september 2009. Sagsøgerne har ved denne skrivelse og ved skrivelse af 28. september 2009 fremhævet visse oplysningers fortrolige karakter og har anmodet om, at disse oplysninger ikke blev medtaget i Rettens offentliggørelse. Parterne har efterkommet anmodningen om fremlæggelse af dokumenter inden for den fastsatte frist.

24 Parterne har afgivet mundtlige indlæg og besvaret spørgsmål fra Retten i det offentlige retsmøde den 16. oktober 2009.

25 Ved kendelse af 14. oktober 2009 pålagde Retten i overensstemmelse med procesreglementets artikel 65, litra b), artikel 66, stk. 1 og artikel 67, stk. 3, andet afsnit, Kommissionen at fremlægge dokumenter, som den havde anført var fortrolige. Kommissionen efterkom denne anmodning inden for den fastsatte frist. Da Retten var af den opfattelse, at disse dokumenter ikke var nødvendige for tvistens løsning, blev de leveret tilbage til Kommissionen uden at være meddelt sagsøgerne, og den mundtlige forhandling blev afsluttet.

26 Sagsøgerne har nedlagt følgende påstande:

— Den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, annulleres, for så vidt som KC og Kone Tyskland herved er pålagt en bøde, og bøden ophæves, eller der pålægges en lavere bøde end den i den anfægtede beslutning fastsatte.

— Den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 4, annulleres, for så vidt som KC og Kone Nederlandene herved er pålagt en bøde, og der fastsættes en lavere bøde end den i den anfægtede beslutning fastsatte.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

27 Kommissionen har nedlagt følgende påstande:

— Frifindelse.

— Sagsøgerne tilpligtes at betale sagens omkostninger.

Retlige bemærkninger

28 Sagsøgerne har anfægtet dels lovligheden af den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, hvorved de pågældende virksomheder blev pålagt bøder for de i Tyskland begåede overtrædelser, dels lovligheden af den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 4, hvorved de pågældende virksomheder blev pålagt bøder for de i Nederlandene begåede overtrædelser.

29 Sagsøgerne har i denne henseende påberåbt sig tre anbringender. Det første anbringende vedrører en tilsidesættelse af retningslinjerne af 1998 og proportionalitetsprincippet ved fastsættelsen af bødernes udgangsbeløb. Det andet anbringende vedrører tilsidesættelsen af samarbejdsmeddelelsen af 2002 og en tilsidesættelse af princippet om beskyttelse af den berettigede forventning, ligebehandlingsprincippet og retten til

forsvar. Det tredje anbringende vedrører tilsidesættelsen af princippet om beskyttelse af den berettigede forventning og ligebehandlingsprincippet ved fastsættelsen af den indrømmede bødenedsættelse for samarbejdet uden for samarbejdsmeddelelsen af 2002.

Anbringendet vedrørende en tilsidesættelse af retningslinjerne af 1998 og proportionalitetsprincippet ved fastsættelsen af bødernes udgangsbeløb

30 Sagsøgerne har anført, at Kommissionen foretog en urigtig anvendelse af retningslinjerne af 1998 og tilsidesatte proportionalitetsprincippet ved fastsættelsen af udgangsbeløbet for de bøder, der blev pålagt for overtrædelserne i Tyskland og Nederlandene.

31 Det skal indledningsvis bemærkes, at det følger af fast retspraksis, at Kommissionen har en vid skønsmargen hvad angår bødernes beregningsmetode. Denne metode, der er fastsat i retningslinjerne af 1998, indebærer forskellige elementer af fleksibilitet, som gør det muligt for Kommissionen at udøve sine skønsbeføjelser i overensstemmelse med bestemmelserne i artikel 23, stk. 2, i forordning nr. 1/2003 (jf. i denne retning Domstolens dom af 3.9.2009, forenede sager C-322/07 P, C-327/07 P og C-338/07 P, Papierfabrik August Koehler m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 7191, præmis 112 og den deri nævnte retspraksis).

32 Grovheden af overtrædelser af Unionens konkurrenceregler skal fastslås på grundlag af en lang række forhold, herunder sagens særlige omstændigheder, dens sammenhæng og bødernes afskrækkende virkning, uden at der er opstillet en bindende eller udtømmende liste over de kriterier, som obligatorisk skal tages i betragtning

(Domstolens dom af 19.3.2009, sag C-510/06 P, Archer Daniels Midland mod Kommissionen, Sml. I, s. 1843, præmis 72, og af 3.9.2009, sag C-534/07 P, Prym og Prym Consumer mod Kommissionen, Sml. I, s. 7415, præmis 54).

33 Som anført i præmis 16 ovenfor, fastsatte Kommissionen i denne sag bøderne under anvendelse af den metode, der er defineret i retningslinjerne af 1998.

34 Selv om retningslinjerne af 1998 ikke kan anses for retsregler, som vedkommende myndighed under alle omstændigheder er forpligtet til at overholde, fastsætter de dog vejledende regler for den praksis, der skal følges, og som vedkommende myndighed ikke kan fravige i konkrete tilfælde uden at angive grunde, som er i overensstemmelse med ligebehandlingsprincippet (jf. Domstolens dom af 28.6.2005, forenede sager C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P — C-208/02 P og C-213/02 P, Dansk Rørindustri m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 5425, præmis 209 og den deri nævnte retspraksis, og Rettens dom af 8.10.2008, sag T-73/04, Carbone Lorraine mod Kommissionen, Sml. II, s. 2661, præmis 70).

35 Kommissionen har med vedtagelsen af sådanne vejledende regler og med offentliggørelsen heraf, hvorved det tilkendegives, at den fremover vil anvende dem på de af reglerne omhandlede tilfælde, pålagt sig selv en begrænsning i udøvelsen af sit skøn og kan ikke fravige disse regler uden i givet fald at blive mødt med en sanktion for en tilsidesættelse af almindelige retsgrundsætninger, såsom ligebehandlingsprincippet eller princippet om beskyttelse af den berettigede forventning (jf. dommen i sagen Dansk Rørindustri m.fl. mod Kommissionen, nævnt i præmis 34 ovenfor, præmis 211 og den deri nævnte retspraksis, og i sagen Carbone-Lorraine mod Kommissionen, nævnt i præmis 34 ovenfor, præmis 71).

36 Endvidere fastlægger retningslinjerne af 1998 generelt og abstrakt den metode, som Kommissionen har pålagt sig selv at anvende med henblik på fastsættelsen af størrelsen af de bøder, der pålægges, og garanterer dermed retssikkerheden for virksomheder (dommen i sagen Dansk Rørindustri m.fl. mod Kommissionen, nævnt i præmis 34 ovenfor, præmis 211 og 213).

37 Det skal endelig bemærkes, at retningslinjerne af 1998 for det første fastsætter vurderingen af overtrædelsens grovhed som sådan, på hvilket grundlag der kan fastsættes et generelt udgangsbeløb (punkt 1 A, andet afsnit). For det andet analyseres grovheden i forhold til arten af de begåede overtrædelser og den pågældende virksomheds kendetegn, navnlig dens størrelse og stilling på det relevante marked, hvilket kan give anledning til vægtning af udgangsbeløbet, til klassificering af virksomhederne i kategorier og til udmåling af et specifik udgangsbeløb (punkt 1 A, tredje til syvende afsnit).

38 Hvad i denne sag angår vurderingen af overtrædelsens grovhed i den anfægtede beslutning undersøgte Kommissionen parallelt de fire overtrædelser, der blev fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 1»[d]a [de] […] har fælles kendetegn« (657. betragtning til den anfægtede beslutning).

39 Hvad for det første angår overtrædelsernes art forklarer Kommissionen i 658. og 659. betragtning til den anfægtede beslutning:

»658 De overtrædelser, der er genstand for denne beslutning, bestod fortrinsvis af en hemmelig aftale mellem konkurrenter for at opdele markederne mellem sig eller fastfryse visse dele af markedet ved at fordele projekter med salg og installation af nye elevatorer og/eller rulletrapper og for ikke at konkurrere på vedligeholdelse og modernisering af elevatorer eller rulletrapper (undtagen i Tyskland, hvor aktiviteten med vedligeholdelse og modernisering ikke var genstand for drøftelse mellem kartelmedlemmerne). Sådanne horisontale begrænsninger er efter selve deres art blandt de groveste overtrædelser af artikel 81 [EF]. Overtrædelserne i denne sag har kunstigt frataget kunderne fordele, som de kunne forvente at opnå ved en konkurrencemæssig udbudsproces. Det er ligeledes interessant at bemærke, at visse forfalskede projekter var offentlige udbud, der blev finansieret af skatter, og blev gennemført netop med det formål at modtage konkurrencedygtige tilbud, navnlig med det rette forhold mellem kvalitet og pris.

659 For at vurdere en overtrædelses grovhed er forhold vedrørende dens formål generelt væsentligere end forhold vedrørende dens virkning, navnlig når aftalerne, som i denne sag, vedrører meget alvorlige overtrædelser, såsom fastsættelse af priser og opdeling af markedet. En aftales virkninger er generelt ikke et afgørende kriterium for vurderingen af overtrædelsens grovhed.«

40 Kommissionen anfører, at den »ikke har forsøgt at godtgøre overtrædelsens nøjagtige virkninger, fordi det [var] umuligt med tilstrækkelig sikkerhed at fastlægge de konkurrencemæssige parametre, der fandt anvendelse (pris, handelsvilkår, kvalitet, innovation mv.), hvis der ikke havde været en overtrædelse« (660. betragtning til den anfægtede beslutning). Kommissionen er ikke desto mindre af den opfattelse, at »[d]et er […] åbenbart, at overtrædelserne har haft en reel virkning«, og forklarede i denne henseende, at »[d]et forhold, at kartellets medlemmer iværksatte forskellige konkurrencebegrænsende arrangementer, antyder i sig selv en virkning på markedet, selv hvis den reelle virkning er vanskelig at måle, fordi man navnlig ikke ved, om og hvor mange andre projekter, der har været genstand for forfalskede tilbud, eller hvor mange projekter, der har kunnet været genstand for en fordeling mellem kartellets medlemmer, uden at der nødvendigvis var kontakt mellem dem« (660. betragtning til den anfægtede beslutning). Kommissionen tilføjer i samme betragtning, at »konkurrenternes store kumulerede markedsandele antydede sandsynlige konkurrencebegrænsende virkninger, og at disse markedsandeles forholdsvise stabilitet i overtrædelsesperioden bekræftede disse virkninger«.

41 Kommissionen svarer dernæst i 661.-669. betragtning til den anfægtede beslutning på de argumenter, som sagsøgerne fremkom med under den administrative procedure, og som tilsigtede at godtgøre overtrædelsernes begrænsede virkning på markedet.

42 For så vidt angår det berørte geografiske markeds udstrækning anfører Kommissionen i 670. betragtning til den anfægtede beslutning, at »[d]e karteller, der er genstand for [den anfægtede] beslutning, dækkede henholdsvis hele Belgiens, Tysklands, Luxembourgs eller Nederlandenes område, og at [d]et klart fremgår af retspraksis, at et nationalt geografisk marked, der udstrækker sig til hele en medlemsstat, allerede i sig selv udgør en væsentlig del af fællesmarkedet«.

43 Endelig konkluderer Kommissionen i 671. betragtning til den anfægtede beslutning, at »hver adressat har begået en eller flere meget alvorlige overtrædelser af artikel 81 EF […], [h]enset til overtrædelsernes art og det forhold, at hver af dem dækker hele en medlemsstats område (Belgien, Tyskland, Luxembourg eller Nederlandene)«. Kommissionen konkluderer, at »disse faktorer er således, at overtrædelserne skal anses for meget alvorlige, selv om deres reelle virkning ikke kan måles«.

44 Hvad for det første angår overtrædelsen i Tyskland har sagsøgerne anført, at den anfægtede beslutning ikke tager hensyn til Kommissionens egne konstateringer, hvorefter kartellet i Tyskland ikke vedrørte alle elevatorprojekter. Det påvirkede marked bestod således udelukkende af elevatorprojekter til mere end 1 mio. EUR eller ca. 20-30 % af det samlede marked, hvilket blev bekræftet af Kone, Otis og ThyssenKrupp i deres anmodninger om bødefritagelse (281. og 664. betragtning til den anfægtede beslutning). Sagsøgerne har i replikken ligeledes anført, at en sammenligning mellem dels det udgangsbeløb, der generelt blev fastsat for overtrædelsen i Tyskland, dels det udgangsbeløb, der generelt blev fastsat for overtrædelserne i Belgien og Nederlandene, bekræfter, at det for overtrædelsen i Tyskland fastsatte udgangsbeløb ikke er forholdsmæssigt, eftersom kartellerne i Belgien og Nederlandene i modsætning til kartellet i Tyskland vedrørte hele elevatormarkedet.

45 I denne henseende skal det understreges, at sagsøgerne ikke har anfægtet lovligheden af den metode, der er redegjort for i punkt 1 A i retningslinjerne af 1998 vedrørende fastsættelse af bødens generelle udgangsbeløb. Metoden opfylder imidlertid en fast logik, hvorefter udgangsbeløbet for bøden, der fastsættes ud fra overtrædelsens grovhed, beregnes under hensyn til overtrædelsens art og overtrædelsens konkrete indvirkning på markedet, når den kan måles (Rettens dom af 15.3.2006, sag T-15/02, BASF mod Kommissionen, Sml. II, s. 497, præmis 134, og af 6.5.2009, sag T-116/04, Wieland-Werke mod Kommissionen, Sml. II, s. 1087, præmis 62).

46 Endvidere er størrelsen af det berørte marked i princippet ikke et obligatorisk element, men blot et relevant forhold blandt andre ved vurderingen af overtrædelsens grovhed, hvorfor Kommissionen i øvrigt ikke i henhold til retspraksis pålægges en forpligtelse til at foretage en opdeling af det berørte marked eller en vurdering af dettes størrelse, eftersom den omhandlede overtrædelse har et konkurrencebegrænsende formål (jf. i denne retning dommen i sagen Prym og Prym Consumer mod Kommissionen, nævnt i præmis 32 ovenfor, præmis 55 og 64, og Rettens dom af 30.9.2009, sag T-161/05, Hoechst mod Kommissionen, Sml. II, s. 3555, præmis 109). Med henblik på at fastsætte bødens udgangsbeløb kan Kommissionen således — uden dog at være forpligtet hertil — tage hensyn til værdien af det marked, der er genstand for overtrædelsen (jf. i denne retning dommen i sagen BASF mod Kommissionen, nævnt i præmis 45 ovenfor, præmis 134, og i sagen Wieland-Werke mod Kommission, nævnt i præmis 45 ovenfor, præmis 63 og den deri nævnte retspraksis). Retningslinjerne af 1998 bestemmer nemlig ikke, at bøderne skal beregnes på grundlag af virksomhedernes samlede omsætning eller deres omsætning på det relevante marked. De er imidlertid heller ikke til hinder for, at sådanne omsætningstal tages i betragtning ved fastsættelsen af bødens størrelse med henblik på at overholde EU-rettens almindelige principper, og når omstændighederne gør det påkrævet (Rettens dom af 9.7.2003, sag T-224/00, Archer Daniels Midland og Archer Daniels Midland Ingredients mod Kommissionen, Sml. II, s. 2597, præmis 187).

47 Sagsøgernes argument, hvorefter det generelle udgangsbeløb for bøden for kartellet i Tyskland skal afspejle den påståede begrænsede størrelse af det berørte marked, er dermed baseret på en urigtig forudsætning og skal forkastes.

48 I denne sag tog Kommissionen, således som det er anført i præmis 38-43 ovenfor, ved fastsættelsen af overtrædelsens grovhed hensyn til overtrædelsens art og det berørte markeds geografiske udstrækning.

49 I modsætning til det af sagsøgerne anførte fremgår det af 664. betragtning til den anfægtede beslutning, hvori Kommissionen i øvrigt svarer på Kones og Otis' påstand om overtrædelsens angiveligt begrænsede indvirkning, at aftalerne i Tyskland ikke udelukkende påvirkede rulletrapper og elevatorprojekter til mere end 1 mio. EUR,

idet Kommissionen antog, at det var sandsynligt, »at kartellets aktiviteter vedrørende elevatorprojekter til mere end 1 mio. EUR, som omfatter hurtige, dyre elevatorer, havde påvirket funktionen på den resterende del af elevatormarkedet«. Kommissionen anførte ligeledes i denne betragtning, at et projekts samlede værdi gik forud for antallet og arten af elevatorer, at det var umuligt at godtgøre overtrædelsens nøjagtige virkninger, og at de faktiske omstændigheder klart havde godtgjort, at parternes hensigt ikke var at udelukke visse produkttyper, men at opnå enighed om projekter, hvor konkurrencen lettere kunne fjernes.

50 Det skal ligeledes erindres, at Kone selv i anmodningen i medfør af samarbejdsmeddelelsen af 2002 vedrørende Tyskland specifikt erklærede, at [*fortroligt*] [1] (jf. ligeledes 256. betragtning til den anfægtede beslutning), hvilket snarere antyder, at kartellet havde til formål at fastfryse markedsandelene på hele elevatormarkedet. Således som Kommissionen har understreget, er en udtrykkelig samordning hvad angår projekter til mere end 1 mio. EUR imidlertid uforenelig med en aggressiv konkurrence for projekter af mindre værdi. Endvidere og således som det fremgår af 241. betragtning til den anfægtede beslutning, som sagsøgerne ikke har anfægtet, erklærede ThyssenKrupp ligeledes, at der undtagelsesvis blev undersøgt projekter af en mindre størrelse. Det følger heraf, at sagsøgernes argument, hvorefter kun ca. 20-30 % af det tyske elevatormarked blev berørt af kartellet, skal forkastes.

51 Hvad endvidere angår kartellet i Tyskland skal det bemærkes, at selv hvis Kommissionen ikke forsøgte at godtgøre overtrædelsens nøjagtige virkninger (660. betragtning til den anfægtede beslutning), fastsatte den ikke desto mindre et nedsat udgangsbeløb for — til fordel for de berørte virksomheder — at tage hensyn til den mulighed, at det samlede elevatormarked ikke blev direkte berørt af kartellerne. Således som Kommissionen anfører i 664. betragtning til den anfægtede beslutning som svar på visse

1 Fortrolige oplysninger udeladt.

karteldeltageres argumenter, hvorefter kartellet vedrørende elevatorer kun vedrørte højhastighedselevatorer, tog den faktisk »hensyn til det forhold, at kartellets aktiviteter måske ikke direkte havde påvirket hele elevatormarkedet« ved fastsættelsen af bødens udgangsbeløb. Det forekommer nemlig, at udgangsbeløbet for bøden for kartellet i Tyskland blev fastsat til et lavere niveau, når det udtrykkes i procentdele af det samlede marked, end de bøder, der blev anvendt for de øvrige af de i den anfægtede beslutning omhandlede karteller (jf. præmis 55 nedenfor).

52 Selv om det herudover antages, at kartellet i Tyskland for så vidt angår elevatorer kun påvirkede elevatorprojekter til mere end 1 mio. EUR, hvilket sagsøgerne ikke har godtgjort, og hvilket i øvrigt modsiges af ThyssenKrupps erklæringer (jf. præmis 50 ovenfor), er bødens udgangsbeløb fortsat begrundet, hvis det sammenlignes med de beløb, der blev fastsat for de øvrige karteller. Det skal i denne henseende understreges, at det geografiske marked, der blev berørt af kartellet i Tyskland, var meget større end det geografiske marked, der blev berørt af de øvrige karteller.

53 Det skal i øvrigt understreges, at den forholdsvis lille størrelse af markedet for de pågældende produkter, hvis den anses for fastslået, kun er af mindre betydning i forhold til alle andre forhold, som godtgør overtrædelsens grovhed i henhold til 657.-671. betragtning til den anfægtede beslutning, og som er nævnt ovenfor i præmis 38-43 (jf. i denne retning dom af 27.9.2006, sag T-322/01, Roquette Frères mod Kommissionen, Sml. II, s. 3137, præmis 151).

54 Selv om det endelig antages, at Kommissionen, når den fastslår flere meget alvorlige overtrædelser i en og samme beslutning, skal overholde en forholdsmæssighed mellem de generelle udgangsbeløb og de forskellige påvirkede markeders størrelse, er der intet i denne sag, der antyder, at det generelle udgangsbeløb, der blev fastsat for kartellet i Tyskland, er uforholdsmæssigt i forhold til de udgangsbeløb, der generelt blev fastsat for kartellerne i Belgien og Nederlandene.

55 Undersøgelsen af relevante oplysninger viser nemlig, at Kommissionen under hensyn til de berørte markeders størrelse fastsatte udgangsbeløbene for bøderne på sammenhængende vis uden dog at anvende en nøjagtig matematisk formel, hvilket den under alle omstændigheder ikke var forpligtet til (jf. præmis 45-47 ovenfor). For det første blev det generelle udgangsbeløb for det klart betydeligste marked, nemlig Tyskland, som repræsenterer 576 mio. EUR, fastsat til 70 mio. EUR. For det andet blev det generelle udgangsbeløb for de to næste markeder under hensyn til betydning, nemlig Nederlandene og Belgien, som repræsenterer henholdsvis 363 mio. EUR og 254 mio. EUR, fastsat til henholdsvis 55 mio. EUR og 40 mio. EUR.

56 Under disse omstændigheder og henset til den faste logik, som ligger bag den metode, der er redegjort for i punkt 1 A i retningslinjerne af 1998, som ikke pålægger Kommissionen, når den fastsætter det generelle udgangsbeløb for bøden, at tage hensyn til det berørte markeds størrelse og end mindre at fastsætte dette beløb i henhold til en bestemt procentdel af den samlede omsætning på markedet (jf. i denne retning dommen i sagen BASF mod Kommissionen, nævnt i præmis 45 ovenfor, præmis 134), kan det generelle udgangsbeløb, der er fastsat for overtrædelsen i Tyskland, ikke anses for uforholdsmæssigt i forhold til de udgangsbeløb, der er fastsat for kartellerne i Belgien og Nederlandene.

57 Hvad for det andet angår grovheden af den i Nederlandene begåede overtrædelse har Kone erindret om, at Kommissionen skal tage hensyn til overtrædelsen art og dens konkrete indvirkning på markedet, når den kan måles, og det berørte geografiske markeds udstrækning.

58 Sagsøgerne har anført, at Kommissionen fejlagtigt konkluderede, at overtrædelsen i Nederlandene var af samme art som de i Belgien, Tyskland og Luxembourg begåede overtrædelser, hvilket udgør et åbenbart fejlskøn og en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet. Sagsøgerne har i denne henseende for det første anført, at aftalerne generelt blev truffet på højeste ledelsesniveau i alle medlemsstaterne. For det andet hvilede opdelingen af projekterne på en fordeling af markedet, som parterne på forhånd var blevet enige om, og som havde til formål at fastfryse disse markedsandele.

For det tredje blev der ført projektlister. I øvrigt traf deltagerne ekstreme foranstaltninger for at skjule deres ulovlige adfærd. For det fjerde vedrørte overtrædelserne i Belgien og Luxembourg alle projekter og/eller kontrakter og i Tyskland alle projekter med en værdi over et vist beløb. For det femte var der i Belgien en mekanisme med kompensation til »tjenesteydelses«-datterselskabet. Alle disse omstændigheder var ikke til stede for så vidt angår overtrædelsen i Nederlandene.

59 Det skal fastslås, at disse omstændigheder, selv hvis de anses for godtgjort, ikke kan rejse tvivl om Kommissionens vurdering af arten af den i Nederlandene fastslåede overtrædelse, som findes i 658. betragtning til den anfægtede beslutning. Den i Nederlandene begåede overtrædelse bestod nemlig — ligesom de i Belgien, Tyskland og Luxembourg begåede overtrædelser — hovedsagelig af en hemmelig aftale mellem konkurrenter for at fordele markederne eller fastfryse markedsandelene ved at fordele projekterne med salg og installation af nye elevatorer og/eller rulletrapper og for ikke at konkurrere for så vidt angår vedligeholdelse og modernisering af elevatorer og rulletrapper (undtagen i Tyskland, hvor aktiviteterne med vedligeholdelse og modernisering ikke blev drøftet mellem kartelmedlemmerne). Sådanne horisontale begrænsninger er efter deres art blandt de alvorligste tilsidesættelser af artikel 81 EF (658. betragtning til den anfægtede beslutning), hvilket fremgår udtrykkeligt af punkt 1 A i retningslinjerne af 1998, der kvalificerer denne form for overtrædelser som »meget alvorlige«.

60 Ifølge sagsøgerne havde overtrædelsen i Nederlandene i øvrigt en mindre væsentlig indvirkning på markedet end kartellerne i Belgien, Tyskland og Luxembourg. I modsætning til det af Kommissionen anførte er det muligt generelt at måle indvirkningen på markedet ved at sammenligne værdien af de berørte projekter med markedets samlede værdi. Endvidere var Otis, ThyssenKrupp og Kone alle af den opfattelse, at mindre end 10 % af markedet kunne være blevet påvirket af overtrædelsen. Subsidiært har Kone påstået, at Kommissionen i lyset af beviserne og overtrædelsens art og indvirkning burde have kvalificeret overtrædelsen i Nederlandene som »alvorlig« og

ikke som »meget alvorlig«, og at den derfor burde have nedsat bødens grundbeløb for overtrædelsen i Nederlandene.

61 I overensstemmelse med punkt 1 A, første afsnit, i retningslinjerne af 1998 skal Kommissionen i forbindelse med vurderingen af overtrædelsens grovhed udelukkende foretage en undersøgelse af den konkrete indvirkning på markedet, når det er åbenbart, at den kan måles (jf. dommen i sagen Prym og Prym Consumer mod Kommissionen, nævnt i præmis 32 ovenfor, præmis 74 og den deri nævnte retspraksis, og i sagen Archer Daniels Midland og Archer Daniels Midland Ingredients mod Kommissionen, nævnt i præmis 46 ovenfor, præmis 143, samt dom af 5.4.2006, sag T-279/02, Degussa mod Kommissionen, Sml. II, s. 897, præmis 216).

62 I henhold til fast retspraksis skal Kommissionen for at kunne vurdere en overtrædelses konkrete virkning på markedet henholde sig til de konkurrenceforhold, der normalt ville have eksisteret i fravær af en overtrædelse (jf. dommen i sagen Carbone Lorraine mod Kommission, nævnt i præmis 34 ovenfor, præmis 83 og den deri nævnte retspraksis).

63 I denne sag anfører Kommissionen i 660. betragtning til den anfægtede beslutning, at »[den] ikke har forsøgt at godtgøre overtrædelsens nøjagtige virkninger, fordi det [var] umuligt med tilstrækkelig sikkerhed at fastlægge de konkurrencemæssige parametre, der fandt anvendelse (pris, handelsvilkår, kvalitet, innovation mv.), hvis der ikke havde været en overtrædelse«. Selv hvis Kommissionen i 660. betragtning til den anfægtede beslutning udtalte, at det var åbenlyst, at kartellerne havde en reel indvirkning, eftersom de blev iværksat, og selv hvis Kommissionen i 661.-669. betragtning forkastede de berørte virksomheders argumenter, som tilsigtede at godtgøre kartellernes begrænsede virkninger, skal det fastslås, at vurderingen af overtrædelsernes grovhed i den anfægtede beslutning ikke tog hensyn til deres eventuelle indvirkning på markedet.

64 Kommissionen støtter således udelukkende sin konklusion i 671. betragtning til den anfægtede beslutning om vurderingen af overtrædelsernes grovhed på en hensyntagen til overtrædelsernes art og deres geografiske udstrækning. Kommissionen konkluderer nemlig i denne betragtning, at »[h]enset til overtrædelsernes art og det

forhold, at hver af dem dækker hele en medlemsstats område (Belgien, Tyskland, Luxembourg eller Nederlandene) […], [skal det antages, at] hver adressat har begået en eller flere meget alvorlige overtrædelser af artikel 81 EF«.

65 For så vidt angår argumentet, hvorefter det generelt er muligt at måle indvirkningen på markedet ved at sammenligne værdien af de berørte projekter med markedets samlede værdi, skal det fastslås, at sagsøgerne ikke har præciseret, hvorledes indvirkningen på markedet skal beregnes. Sagsøgerne har i denne henseende i replikken henvist til Kones forklaringer, der findes i svaret på klagepunktsmeddelelsen. Uden at der her skal tages stilling til formaliteten med hensyn til en sådan argumentation, der findes i et bilag til stævningen, skal det anføres, at sagsøgerne har begrænset sig til at påberåbe sig kartellets begrænsede indvirkning på det nederlandske marked og i denne henseende i det væsentlige har henvist til de pågældende virksomheders erklæringer, hvorefter et begrænset antal projekter var genstand for kartellet. Således som Kommissionen har anført, indebærer sådanne erklæringer imidlertid ikke, at overtrædelsens indvirkning kunne måles, idet kartellets omfang ikke var kendt. Kommissionen har således f.eks. anført i 384. betragtning til den anfægtede beslutning, hvilket sagsøgerne ikke har anfægtet, at »der ikke var behov for at opdele alle projekterne i Nederlandene, eftersom de pågældende virksomheder kun kunne drøfte de projekter, som ikke automatisk var blevet tildelt den ene eller den anden blandt dem på grund af et forhold til en eksisterende kunde«. Endvidere kan sagsøgernes argumenter ikke rejse tvivl om Kommissionens konklusion i 660. betragtning til den anfægtede beslutning, hvorefter det var umuligt med tilstrækkelig sikkerhed at fastlægge de konkurrencemæssige parametre, der fandt anvendelse (pris, handelsvilkår, kvalitet, innovation mv.), hvis der ikke havde været en overtrædelse (jf. præmis 62 og 63 ovenfor).

66 Under alle omstændigheder skal det fastslås, at sagsøgernes argumenter ikke rejser tvivl om, at overtrædelsen i Nederlandene skulle kvalificeres som »meget alvorlig«.

67 Det skal således anføres, at de i den anfægtede beslutning fastslåede overtrædelser på grund af selve deres art er blandt de groveste tilsidesættelser af artikel 81 EF, eftersom deres formål var »en hemmelig samordning mellem konkurrenter for at dele markederne eller fastfryse markedsandelene ved at fordele projekter med salg og installation af nye elevatorer og/eller rulletrapper og ved ikke at konkurrere for så vidt angår vedligeholdelse og modernisering af elevatorer og rulletrapper (undtagen i Tyskland, hvor aktiviteten med vedligeholdelse og modernisering ikke blev drøftet mellem kartelmedlemmerne)« (658. betragtning til den anfægtede beslutning). I denne henseende anfører retningslinjerne af 1998, at »meget alvorlige« overtrædelser i det væsentlige består af horisontale begrænsninger såsom priskarteller og markedsopdelende karteller samt andre former for praksis, der er til skade for det indre markeds rette funktion. Disse overtrædelser optræder ligeledes blandt de eksempler på aftaler, der udtrykkeligt er erklæret uforenelige med det fælles marked i artikel 81, stk. 1, litra c), EF. Ud over alvorlige ændringer af konkurrencevilkårene medfører disse aftaler også en isolering af markederne, idet den tvinger parterne til at respektere opdelte markeder, der ofte er afgrænsede af nationale grænser, hvilket modvirker det væsentligste formål med EF-traktaten, nemlig integration af Fællesskabets marked. Også overtrædelser af denne karakter, navnlig horisontale aftaler, er i retspraksis blevet kvalificeret som »meget alvorlige« eller »åbenlyse overtrædelser« (Rettens dom af 6.4.1995, sag T-148/89, Tréfilunion mod Kommissionen, Sml. II, s. 1063, præmis 109, af 15.9.1998, forenede sager T-374/94, T-375/94, T-384/94 og T-388/94, European Night Services m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 3141, præmis 136, og af 18.7.2005, sag T-241/01, Scandinavian Airlines System mod Kommissionen, Sml. II, s. 2917, præmis 85).

68 Endvidere fremgår det af fast retspraksis, at virkningen af en konkurrencebegrænsende adfærd ikke er et afgørende kriterium ved vurderingen af en overtrædelses grovhed. Forhold, der vedrører forsættet, kan have større betydning end forhold, der vedrører disse virkninger, navnlig når der er tale om overtrædelser, der efter deres karakter er alvorlige, såsom opdeling af markederne (Domstolens dom af 2.10.2003, sag C-194/99 P, Thyssen Stahl mod Kommissionen, Sml. I, s. 10821, præmis 118, og dommen i sagen Prym og Prym Consumer mod Kommissionen, nævnt i præmis 32 ovenfor, præmis 96, Rettens dom af 13.12.2001, forenede sager T-45/98 og T-47/98,

Krupp Thyssen Stainless og Acciai speciali Terni mod Kommissionen, Sml. II, s. 3757, præmis 199, og dommen i sagen Degussa mod Kommissionen, nævnt i præmis 61 ovenfor, præmis 251).

69 Det er således overtrædelsens art, der spiller en afgørende rolle, navnlig for, at overtrædelserne kan kvalificeres som »meget alvorlige«. Det følger af beskrivelsen af meget alvorlige overtrædelser i retningslinjerne af 1998, at aftaler eller samordnet praksis, der som i denne sag navnlig tilsigter at opdele markederne, kan kvalificeres som »meget alvorlige« blot på grund af deres art, uden at det er nødvendigt at karakterisere sådan adfærd ved en særlig virkning eller geografisk udstrækning (jf. i denne retning Domstolens dom i sagen Prym og Prym Consumer mod Kommissionen, nævnt i præmis 32 ovenfor, præmis 75, og dom af 24.9.2009, forenede sager C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P og C-137/07 P, Erste Bank der österreichischen Sparkassen mod Kommissionen, Sml. I, s. 8681, præmis 103). Denne konklusion er underbygget af den omstændighed, at selv om beskrivelsen af alvorlige overtrædelser udtrykkeligt nævner indflydelsen på markedet og virkningen på store dele af fællesmarkedet, opstiller beskrivelsen af meget alvorlige overtrædelser derimod ikke noget krav om, at de har en konkret indvirkning, eller gør sig gældende inden for et bestemt geografisk område (jf. i denne retning Rettens dom af 8.10.2008, sag T-69/04, Schunk og Schunk Kohlenstoff-Technik mod Kommissionen, Sml. II, s. 2567, præmis 171 og den deri nævnte retspraksis).

70 Kommissionen var derfor med rette af den opfattelse, at overtrædelsen i Nederlandene, henset til formålet og arten, var meget alvorlig.

71 På baggrund af ovenstående betragtninger skal dette anbringende forkastes.

Anbringendet vedrørende en tilsidesættelse af samarbejdsmeddelelsen af 2002 og en tilsidesættelse af princippet om beskyttelse af den berettigede forventning, ligebehandlingsprincippet og princippet om retten til forsvar

72 Sagsøgerne har erindret om, at de indgav anmodninger med henblik på at drage fordel af en bødefritagelse eller en bødenedsættelse i medfør af samarbejdsmeddelelsen af 2002. Kommissionen tilsidesatte imidlertid bestemmelserne i denne meddelelse ved vurderingen af arten og nytten af deres samarbejde. Ifølge sagsøgerne så Kommissionen endvidere bort fra deres berettigede forventninger og deres ret til forsvar. Endelig har sagsøgerne anført, at Kommissionen tilsidesatte ligebehandlingsprincippet ved vurderingen af den bødenedsættelse, der fandt anvendelse i medfør af denne meddelelse.

Samarbejdsmeddelelsen af 2002

73 Det bemærkes, at Kommissionen i samarbejdsmeddelelsen af 2002 har defineret de betingelser, hvorunder virksomheder, der samarbejder med Kommissionen med henblik på at fastslå et kartel, kan fritages for den bøde eller drage fordel af en nedsættelse af den bøde, de ellers ville være blevet pålagt.

74 For det første bestemmer samarbejdsmeddelelsen af 2002 i afsnit A, punkt 8, følgende:

»Kommissionen fritager en virksomhed for en bøde, den ellers ville være blevet pålagt, hvis

a) virksomheden er den første til at fremlægge bevismateriale, som efter Kommissionens opfattelse kan sætte den i stand til at vedtage en beslutning om at foretage en kontrolundersøgelse i henhold til artikel 14, stk. 3, i forordning nr. 17 i forbindelse med et påstået kartel, der påvirker Fællesskabet eller

b) virksomheden er den første til at fremlægge bevismateriale, som efter Kommissionens opfattelse kan sætte den i stand til at konstatere en overtrædelse af […] artikel 81 [EF] i forbindelse med et påstået kartel, der påvirker Fællesskabet.«

75 Samarbejdsmeddelelsen af 2002 bestemmer dernæst i afsnit B, punkt 20, at »[v]irksomheder, der ikke opfylder betingelserne [for bødefritagelse] i afsnit A ovenfor, kan være berettiget til en nedsættelse af bøder, de ellers ville være blevet pålagt«, og i punkt 21, at »[f]or at være berettiget hertil skal en virksomhed forsyne Kommissionen med bevismateriale vedrørende den formodede overtrædelse, som repræsenterer en betydelig merværdi i forhold til det bevismateriale, Kommissionen allerede er i besiddelse af, og bringe sin deltagelse i den formodede ulovlige aktivitet til ophør senest på det tidspunkt, hvor den fremlægger bevismaterialet«.

76 Hvad angår begrebet merværdi forklares det i punkt 22 i samarbejdsmeddelelsen af 2002:

»Begrebet »merværdi« betegner, i hvor høj grad det fremlagte bevismateriale i sig selv og/eller på grund af sin detailrigdom styrker Kommissionens muligheder for at bevise

de pågældende forhold. I sin vurdering vil Kommissionen normalt anse skriftligt bevismateriale, der stammer fra det tidsrum, som forholdene vedrører, for at have større værdi end bevismateriale, der fremkommer senere. Bevismateriale, der er direkte relevant for de pågældende forhold, vil ligeledes normalt blive anset for at have større værdi end bevismateriale, som kun har indirekte relevans.«

77 Punkt 23, litra b), stk. 1, i samarbejdsmeddelelsen af 2002 fastsætter en klassifikation i tre kategorier for bødenedsættelserne:

— »[f]ørste virksomhed, der opfylder punkt 21: en nedsættelse på 30-50 %

— [a]nden virksomhed, der opfylder punkt 21: en nedsættelse på 20-30 %

— [e]fterfølgende virksomheder, der opfylder punkt 21: en nedsættelse på indtil 20 %«.

78 Samarbejdsmeddelelsen af 2002 bestemmer i punkt 23, litra b), stk. 2:

»For at kunne fastsætte nedsættelsens størrelse inden for hver af disse grupper vil Kommissionen tage tidspunktet for fremlæggelsen af det fremlagte bevismateriale, som falder ind under betingelserne fastlagt under [punkt] 21 i betragtning, foruden hvorvidt det repræsenterer betydelig merværdi. Kommissionen kan også tage omfanget og varigheden af samarbejde tilvejebragt af virksomheden efter datoen for fremlæggelsen i betragtning.«

79 Endelig bestemmer punkt 23, litra b), sidste stykke, i samarbejdsmeddelelsen af 2002:

»[S]åfremt en virksomhed indsender bevismateriale vedrørende forhold, som Kommissionen ikke tidligere har haft kendskab til, og som er af direkte betydning for alvoren eller varigheden af det formodede kartel, tager Kommissionen ikke disse elementer i betragtning, når den fastsætter en eventuel bøde, som skal pålægges den virksomhed, der har indsendt dette bevismateriale.«

Kommissionens skønsmargen og Unionens retsinstansers kontrol

80 Det bemærkes, at artikel 23, stk. 2, i forordning nr. 1/2003, som udgør retsgrundlaget for pålæggelse af bøder i tilfælde af overtrædelse af Unionens konkurrenceregler, giver Kommissionen en skønsmargen ved udmålingen af bøder (jf. i denne retning Rettens dom af 21.10.1997, sag T-229/94, Deutsche Bahn mod Kommissionen, Sml. II, s. 1689, præmis 127), der navnlig er en funktion af dens generelle konkurrencepolitik (Domstolens dom af 7.6.1983, forenede sager 100/80-103/80, Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 1825, præmis 105 og 109). Det er i denne forbindelse, at Kommissionen for at sikre gennemsigtigheden i og den objektive karakter af sine beslutninger på bødeområdet har vedtaget og offentliggjort samarbejdsmeddelelsen af 2002. Der er tale om et instrument, som tilsigter at præcisere de kriterier, den påregner at anvende i forbindelse med udøvelsen af sin skønsbeføjelse, samtidig med, at trinhøjere retsregler overholdes. Heraf følger en selvbegrænsning af denne beføjelse (jf. analogt Rettens dom af 30.4.1998, sag T-214/95, Vlaams Gewest mod Kommissionen, Sml. II, s. 717, præmis 89), for så vidt som det påhviler Kommissionen at efterkomme de oplysende regler, den har pålagt sig selv (jf. analogt Rettens dom af 12.12.1996, sag T-380/94, AIUFFASS og AKT mod Kommissionen, Sml. II, s. 2169, præmis 57).

81 Kommissionens egen begrænsning af sin skønsbeføjelse som følge af vedtagelsen af samarbejdsmeddelelsen af 2002 er dog ikke uforenelig med opretholdelsen af en væsentlig skønsmargen for Kommissionen (jf. analogt Rettens dom af 14.12.2006, Raiffeisen Zentralbank Österreich m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 5169, præmis 224).

82 Samarbejdsmeddelelsen af 2002 indeholder forskellige fleksibilitetselementer, som giver Kommissionen mulighed for at udøve sin skønsbeføjelse i overensstemmelse med bestemmelserne i artikel 23 i forordning nr. 1/2003, således som disse er fortolket af Domstolen (jf. analogt dommen i sagen Raiffeisen Zentralbank Österreich m.fl. mod Kommissionen, nævnt i præmis 81 ovenfor, præmis 224).

83 Det skal således anføres, at Kommissionen har en vid skønsmargen, når den skal vurdere, om de beviser, der er fremlagt af en virksomhed, som har udtrykt ønske om at drage fordel af samarbejdsmeddelelsen af 2002, har en betydelig merværdi i den i meddelelsens punkt 21 omhandlede forstand (jf. i denne retning Domstolens dom af 10.5.2007, sag C-328/05 P, SGL Carbon mod Kommissionen, Sml. I, s. 3921, præmis 88, og Rettens dom af 18.6.2008, sag T-410/03, Hoechst mod Kommissionen, Sml. II, s. 881, præmis 555). Hvad angår meddelelsens punkt 8, litra a) og b), skal det fastslås, at denne betydelige skønsmargen følger af bestemmelsens ordlyd, som udtrykkeligt henviser til bevismateriale, som »efter Kommissionens opfattelse« er henholdsvis egnet til at sætte Kommissionen i stand til at vedtage en beslutning om at foretage en kontrolundersøgelse eller at konstatere en overtrædelse. Vurderingen af arten og nytten af det samarbejde, en virksomhed tilvejebringer, indebærer nemlig komplekse faktuelle vurderinger (jf. i denne retning dommen i sagen SGL Carbon mod Kommissionen, præmis 81, og i sagen Carbone-Lorraine mod Kommissionen, nævnt i præmis 34 ovenfor, præmis 271).

84 Kommissionen har på samme måde, når den har fastslået, at bevismaterialet har en betydelig merværdi i den i punkt 21 i samarbejdsmeddelelsen af 2002 omhandlede forstand, en skønsmargen, når den skal fastlægge det nøjagtige niveau for den

bødenedsættelse, som den pågældende virksomhed skal have. Samarbejdsmeddelelsens punkt 23, litra b), stk. 1, fastsætter nemlig intervaller for bødenedsættelsen for de forskellige kategorier af virksomheder, mens punkt 23, litra b), stk. 2, fastsætter de kriterier, som Kommissionen skal tage hensyn til for at definere nedsættelsesniveauet inden for disse intervaller.

85 Henset til den skønsmargen, som Kommissionen har ved vurderingen af samarbejdet med en virksomhed i medfør af samarbejdsmeddelelsen af 2002, kan Retten kun censurere en klar overskridelse af denne margen (jf. i denne retning dommen i sagen SGL Carbon mod Kommissionen, nævnt i præmis 83 ovenfor, præmis 81, 88 og 89, og dommen af 18.6.2008 i sagen Hoechst mod Kommissionen, nævnt i præmis 83 ovenfor, præmis 555).

Kones samarbejde med henblik på fastslåelsen af overtrædelsen i Tyskland

86 Kone, som var den første virksomhed til at fremsætte en anmodning i medfør af samarbejdsmeddelelsen af 2002 vedrørende kartellet i Tyskland (105. betragtning til den anfægtede beslutning) den 12. februar 2004, drog ikke fordel af en bødenedsættelse i medfør af denne meddelelses punkt 8 (790. betragtning til den anfægtede beslutning).

87 Kommissionen var i 783.-786. betragtning til den anfægtede beslutning af den opfattelse, at punkt 8, litra a), i samarbejdsmeddelelsen af 2002 ikke fandt anvendelse, eftersom oplysninger fra en tredjemand gav Kommissionen mulighed for at gennemføre en kontrolundersøgelse i Tyskland den 28. januar 2004.

88 Det var ligeledes udelukket at anvende meddelelsens punkt 8, litra b), af følgende grunde, der er redegjort for i 787.-789. betragtning til den anfægtede beslutning:

»787 Kommissionen tildeler bødefritagelse i henhold til [punkt] 8, [litra] b), i samarbejdsmeddelelsen [af 2002], hvis virksomheden er den første til at fremlægge bevismateriale, som efter Kommissionens opfattelse kan sætte den i stand til at konstatere en overtrædelse af […] artikel 81 [EF] i forbindelse med et påstået kartel, hvilket betyder, at Kommissionen ikke på forhånd rådede over tilstrækkeligt bevismateriale til at kunne fastslå en overtrædelse af artikel 81 [EF], og at ingen virksomhed havde draget fordel af en betinget bødefritagelse i henhold til [punkt] 8, [litra] a).

788 Kones bemærkninger i forbindelse med anmodningen [i medfør af samarbejdsmeddelelsen af 2002] er tvetydige og støttes ikke af nogen andre beviser end Kones egne skriftlige erklæringer gengivet efter hukommelsen. Selskabet anerkendte, at [*fortroligt*]. I denne sag havde Kommissionen allerede oplysninger om den påståede overtrædelse fra andre kilder, såsom bemærkninger fra tredjemænd og bekræftelser. Disse oplysninger fastlagde sagens hovedretning i forbindelse med en administrativ procedure, som Kommissionen havde indledt af egen drift. En virksomhed, som under sådanne omstændigheder ønsker at få bødefritagelse i henhold til [punkt] 8, [litra] b), i samarbejdsmeddelelsen [af 2002], skal derfor give Kommissionen oplysninger, der giver denne mulighed for at afkorte undersøgelsen i betydelig grad.

789 Kones bemærkninger vedrørende Tyskland indeholder mindre præcise oplysninger om kartellets aktiviteter end selskabets bemærkninger vedrørende Belgien og Luxembourg og støttes ikke af bebyrdende bevismateriale (ud over selskabets egne erklæringer). Kone kan derfor ikke anføre, at selskabets bemærkninger vedrørende Belgien og Luxembourg på den ene side og Tyskland på den anden side var »af samme kvalitet«.«

89 Kone drog imidlertid fordel af en nedsættelse på 50 % af bøden i medfør af punkt 23, litra b), stk. 1, første led, i samarbejdsmeddelelsen af 2002 for samarbejdet i forbindelse med kartellet i Tyskland (793. betragtning til den anfægtede beslutning).

90 Sagsøgerne har for det første anført, at Kone opfyldte betingelserne for at få bødefritagelse i henhold til punkt 8, litra b), i samarbejdsmeddelelsen af 2002 for så vidt angår overtrædelsen i Tyskland, eftersom Kommissionen i den anfægtede beslutning støttede sig til Kones bemærkninger af 12. og 18. februar 2004 for at bevise alle de elementer, der udgjorde denne overtrædelse. Sagsøgerne har fremhævet det forhold, at Kommissionen endnu ikke havde tilstrækkelige beviser til at godtgøre overtrædelsen i Tyskland på det tidspunkt, hvor Kone fremsatte sin anmodning i medfør af meddelelsen, og at Kone var den første virksomhed til at fremkomme med oplysninger om denne overtrædelse.

91 Det skal erindres, at en af betingelserne for at opnå bødefritagelse i medfør af punkt 8, litra b), i samarbejdsmeddelelsen af 2002 er, at virksomheden er den første til at fremlægge bevismateriale, som efter Kommissionens opfattelse kan sætte den i stand til at konstatere en overtrædelse af artikel 81 EF i forbindelse med et påstået kartel, der påvirker Fællesskabet.

92 Det skal anføres, at på det tidspunkt, hvor Kone fremsatte sin anmodning vedrørende Tyskland den 12. februar 2004, antog Kommissionen allerede, at der var et kartel i Tyskland i elevator- og rulletrappebranchen, på grundlag af oplysninger, som den rådede over på det tidspunkt. Kommissionen havde nemlig efter oplysninger, som tredjemand havde meddelt den, allerede gennemført kontrolundersøgelser den 28. januar 2004 i lokaler tilhørende ThyssenKrupp og visse af dettes datterselskaber i Tyskland (104. betragtning til den anfægtede beslutning).

93 Det er ganske vist ikke bestridt, at Kommissionen endnu ikke rådede over tilstrækkeligt bevismateriale til at fastslå overtrædelsen i Tyskland på det tidspunkt, hvor Kone fremsatte sin anmodning i medfør af samarbejdsmeddelelsen af 2002, og at Kone var den første virksomhed til at fremsætte en anmodning for så vidt angår denne overtrædelse (105. betragtning til den anfægtede beslutning).

94 I modsætning til det af sagsøgerne anførte er disse omstændigheder imidlertid ikke i sig selv tilstrækkelige til at kunne påstå en bødefritagelse i medfør af punkt 8, litra b), i samarbejdsmeddelelsen af 2002. Det er nemlig kvaliteten af samarbejdet fra en virksomhed, såsom Kone, der afgør, om den kan drage fordel af en bødefritagelse i medfør af denne bestemmelse. Det er nemlig ikke tilstrækkeligt, at Kone fremkom med oplysninger og materiale, der gør det muligt effektivt at forfølge overtrædelsen. Selv om det ganske vist ikke er nødvendigt, at det meddelte bevismateriale er tilstrækkeligt til at bevise overtrædelsen som helhed, skal det ikke desto mindre være af en art, have en præcision og en beviskraft, der er tilstrækkelig til at give Kommissionen mulighed for at fastslå en overtrædelse af artikel 81 EF.

95 Henset til den skønsmargen, som Kommissionen råder over ved vurderingen af en virksomheds samarbejde i medfør af samarbejdsmeddelelsen af 2002, skal det i denne sag undersøges, om Kommissionen åbenbart overskred denne skønsmargen ved at fastslå, at det af Kone fremlagte bevismateriale ikke gjorde det muligt for denne at fastslå en overtrædelse af artikel 81 EF i forhold til kartellet i Tyskland (jf. i denne retning dommen af 18.6.2008 i sagen Hoechst mod Kommission, nævnt i præmis 83 ovenfor, præmis 555).

96 Det skal for det første erindres, at det bevismateriale, som Kone fremlagde i forbindelse med anmodningen i medfør af samarbejdsmeddelelsen af 2002 vedrørende Tyskland, er medtaget i selskabets bemærkninger af 12. februar 2004, der blev uddybet og korrigeret ved bemærkningerne af 18. februar 2004. Bemærkningerne af 12. februar

2004 var vedlagt to erklæringer fra Kones ansvarlige ledere, den ene indeholdende en beskrivelse af kartellet i Tyskland på elevatormarkedet [*fortroligt*], og den anden indeholdende en beskrivelse af kartellet i Tyskland på rulletrappemarkedet [*fortroligt*].

97 Kones bemærkninger af 12. og 18. februar 2004 indeholder i bilaget et vist bevismateriale. Ud over de dokumenter, som Kones ansvarlige ledere havde gengivet efter hukommelsen med henblik på anmodningen i medfør af samme meddelelse, og som opregnede datoer og steder for visse møder, der fandt sted i forbindelse med kartellet [*fortroligt*], og de projekter, der blev drøftet på møderne [*fortroligt*], vedlagde Kone bemærkningerne af 12. februar 2004 en fotokopi fra Schindler [*fortroligt*] og udaterede projektlister [*fortroligt*]. Bemærkningerne af 18. februar 2004 var endvidere vedlagt hotelregninger [*fortroligt*].

98 Hvad for det andet angår værdien af det fremlagte bevismateriale skal det fastslås for så vidt angår bemærkningerne af 12. februar 2004, at Kones erklæringer blev gengivet efter de ansvarlige lederes hukommelse. Det kan dermed ikke udelukkes, at de indeholder unøjagtigheder. I øvrigt anfører Kone selv i bemærkningerne af 18. februar 2004, at det ikke helt kan garanteres, at visse af disse bemærkninger er nøjagtige.

99 Under alle omstændigheder er en virksomheds ensidige erklæringer ikke tilstrækkelige til at fastslå en overtrædelse, hvis de ikke støttes af præcise og samstemmende dokumentbeviser. Det er nemlig nødvendigt, at Kommissionen i sin beslutning redegør for præcise og samstemmende beviser som støtte for den faste overbevisning, at der er begået en overtrædelse (Domstolens dom af 28.3.1984, forenede sager 29/83 og 30/83, Compagnie royale asturienne des mines og Rheinzink mod Kommissionen, Sml. I, s. 1679, præmis 20, samt Rettens dom af 12.9.2007, sag T-36/05, Coats Holdings og Coats mod Kommissionen, ikke trykt i Samling af Afgørelser, præmis 71, og af 9.7.2009, sag T-450/05, Peugeot og Peugeot Nederland mod Kommissionen, Sml. II, s. 2533, præmis 75).

100 For så vidt angår det bevismateriale, der var vedlagt bemærkningerne af 12. og 18. februar 2004, skal det fastslås, at deres beviskraft er begrænset, fordi de enten er blevet udarbejdet af Kone med henblik på anmodningen i medfør af samarbejdsmeddelelsen af 2002 og ikke er samtidige med overtrædelsen [*fortroligt*], eller de ikke i sig selv gør det muligt for Kommissionen at fastslå en overtrædelse af artikel 81 EF [*fortroligt*]. De projektlister, der var vedlagt bemærkningerne af 12. februar 2004 [*fortroligt*], og som i øvrigt ikke er daterede, er uden nogen iboende beviskraft for fastslåelsen af kartellet i Tyskland, da Kone ikke fremkom med forklaringer i bemærkningerne, eftersom de ikke indeholder indicier for en ulovlig opdeling af de nævnte projekter mellem konkurrenterne. Det samme gælder for de hotelregninger, der var vedlagt bemærkningerne af 18. februar 2004 [*fortroligt*], som kun bekræfter, at Kones ansvarlige ledere var til stede på et hotel på et givent tidspunkt, og at der var reserveret et mødelokale, uden at der dog er indicier for en konkurrencebegrænsende adfærd inden for elevator- og rulletrappebranchen.

101 Det eneste bevismateriale, der var vedlagt Kones bemærkninger, og som indeholder et indicium for en konkurrencebegrænsende adfærd, er fotokopien fra Schindler [*fortroligt*]. Selv om Kommissionen henviste til denne fotokopi i klagepunktsmeddelelsens punkt 283, eftersom det ikke er bestridt, at Schindler ikke længere deltog i kartellet i Tyskland på dette tidspunkt (jf. den anfægtede beslutnings artikel 1, stk. 2), er værdien af dette bevismateriale imidlertid marginal for fastslåelsen af kartellet i Tyskland.

102 Det fremgår af ovenstående analyse, at Kones ensidige erklæringer, der findes i selskabets bemærkninger af 12. og 18. februar 2004, ikke støttes af præcise og samstemmende dokumentbeviser.

103 Under disse betingelser, og selv om det antages — i modsætning til det af Kommissionen påståede i 788. betragtning til den anfægtede beslutning — at Kones bemærkninger ikke var tvetydige og blev støttet af bevismateriale, besluttede Kommissionen

uden åbenbart at overskride sin skønsmargen, at disse bemærkninger ikke var tilstrækkelige til at fastslå en overtrædelse af artikel 81 EF i Tyskland. Kommissionen nægtede derfor med rette at give Kone en bødenedsættelse i medfør af punkt 8, litra b), i samarbejdsmeddelelsen af 2002.

104 Der kan hverken rejses tvivl om denne konklusion på grund af det forhold, at den anfægtede beslutning indeholder flere henvisninger til Kones bemærkninger, eller på grundlag af det forhold, at de af de andre deltagere fremsatte oplysninger eller indsamlede oplysninger under kontrolundersøgelserne i marts 2004, og som ligeledes blev nævnt i beslutningen, bekræfter indholdet af de bemærkninger, som Kone tidligere havde fremsat.

105 For det første indebærer henvisningerne i den anfægtede beslutning til Kones bemærkninger på ingen måde, at de havde en art, præcision eller beviskraft, der var tilstrækkelig til at gøre det muligt for Kommissionen at fastslå overtrædelsen i Tyskland. For det andet indebærer henvisningen i 209.-288. betragtning til den anfægtede beslutning til andet »bekræftende« bevismateriale heller ikke, at Kones bemærkninger af 12. og 18. februar 2004 havde en sådan art, præcision eller beviskraft. Kommissionen var derimod forpligtet til at nævne andet bevismateriale i den anfægtede beslutning, eftersom den ikke udelukkende kunne støtte sig til Kones ensidige erklæringer, der ikke blev underbygget af præcise og samstemmende dokumentbeviser, med henblik på at fastslå overtrædelsen (jf. præmis 99 ovenfor).

106 Sagsøgerne har endvidere gjort gældende, at det af Kone fremlagte bevismateriale vedrørende kartellet i Tyskland havde samme værdi som de oplysninger, hvormed Kone fik bødefritagelse i henhold til punkt 8, litra b), i samarbejdsmeddelelsen af 2002 for overtrædelsen i Belgien og Luxembourg.

107 Uden at der er behov for at udtale sig om, hvorvidt sagsøgernes argumentation, hvorved sagsøgerne i det væsentlige har henvist til dokumenter, der var bilagt stævningen, kan antages til realitetsbehandling, skal det fastslås, således som det er anført i præmis 103 ovenfor, at Kommissionen med rette nægtede at give Kone bødefritagelse i medfør af punkt 8, litra b), i samarbejdsmeddelelsen af 2002. Endvidere har sagsøgerne ikke godtgjort, at Kommissionen åbenbart overskred sin skønsmargen ved at tildele Kone bødefritagelse for så vidt angår Belgien og Luxembourg og ved at nægte Kone dette for så vidt angår Tyskland.

108 En sammenligning mellem Kones anmodninger vedrørende Belgien og Luxembourg på den ene side og Tyskland på den anden side viser nemlig, at de fremlagte oplysningers art og præcision var forskellig. For det første havde Kones anmodninger i medfør af samarbejdsmeddelelsen af 2002 for Belgien og Luxembourg et mere detaljeret indhold end anmodningen for Tyskland for så vidt angår oplysninger om de møder, der havde fundet sted i forbindelse med kartellet (deltagernes navne, datoer, tidspunkter, formål og dagsorden). For det andet havde Kone underbygget sine erklæringer vedrørende kartellerne i Belgien og Luxembourg med præcise og samstemmende dokumentbeviser. Kone havde således for Belgien og Luxembourg fremlagt fuldstændige og detaljerede projektlister, der var blevet uddelt til kartelmedlemmerne, og som dækkede hele overtrædelsesperioden i disse lande, og samtidige dokumenter, der udgjorde bevismateriale for en samordnet praksis.

109 Det følger af det ovenstående, at alle sagsøgernes klagepunkter vedrørende Kommissionens afslag på at indrømme Kone en bødefritagelse i medfør af punkt 8, litra b), i samarbejdsmeddelelsen af 2002 skal forkastes.

110 For det andet er sagsøgerne af den opfattelse, at Kone under alle omstændigheder havde fremlagt bevismateriale, der gjorde det muligt for Kommissionen at vedtage en beslutning om at foretage kontrolundersøgelse, og at Kone derfor burde have draget fordel af bødefritagelsen i henhold til punkt 8, litra b), i samarbejdsmeddelelsen af 2002.

111 Det skal i denne henseende erindres, at Kommissionen i overensstemmelse med punkt 8, litra a), i samarbejdsmeddelelsen af 2002 indrømmer bødefritagelse til den virksomhed, der er den første til at fremlægge bevismateriale, som efter Kommissionens opfattelse kan sætte den i stand til at vedtage en beslutning om at foretage en kontrolundersøgelse i forbindelse med et påstået kartel, der påvirker Fællesskabet. Således som Kommissionen har anført, og således som det fremgår af samarbejdsmeddelelsens punkt 6, er formålet med denne bestemmelse at gøre det lettere at afsløre ukendte overtrædelser af bestemmelsen, som ville være forblevet hemmelige uden den pågældende virksomheds fremlæggelse af bevismateriale. »[Punkt] 8, litra a), i samarbejdsmeddelelsen [af 2002] tilsigter [således] at belønne de bidrag, som gør det muligt at afsløre et kartels eksistens, og ikke at belønne understøttelsen af supplerende foranstaltninger til en verserende undersøgelse i form af en anden mere målrettet kontrolundersøgelse« (786. betragtning til den anfægtede beslutning).

112 I denne sag skal det for det første fastslås, at Kommissionen på det tidspunkt, hvor Kone meddelte Kommissionen sin anmodning vedrørende Tyskland den 12. februar 2004, allerede den 28. januar 2004 havde gennemført kontrolundersøgelser, navnlig i Tyskland, vedrørende et kartel, der angik en opdeling af markedet inden for elevator- og rulletrappebranchen, efter at have fået oplysninger om eksistensen af et kartel i denne branche fra en tredjemand (91., 104., 105. og 783. betragtning til den anfægtede beslutning).

113 Da Kone ikke gjorde det muligt for Kommissionen at afsløre kartellet i Tyskland, kan selskabet ikke påstå en bødefritagelse i overensstemmelse med punkt 8, litra b), i samarbejdsmeddelelsen af 2002. I denne sammenhæng er Kones argument, hvorefter selskabet havde ret til en bødefritagelse, eftersom selskabets anmodning havde gjort det muligt for Kommissionen med held at organisere nye kontrolundersøgelser i Tyskland i marts 2004, uden relevans. Således som Kommissionen har anført (jf. præmis 111 ovenfor), tilsigter meddelelsens punkt 8, litra a), nemlig ikke at »belønne understøttelsen af supplerende foranstaltninger til en verserende undersøgelse i form af en anden mere målrettet kontrolundersøgelse«.

114 Under alle omstændigheder skal det understreges, at Kone aldrig anmodede om fritagelse i medfør af dette punkt, idet Kones anmodning vedrørende Tyskland var et supplement til selskabets anmodning i medfør af samarbejdsmeddelelsen af 2002 vedrørende Belgien og Luxembourg, som er en integrerende del heraf, og som udtrykkeligt støtter sig til meddelelsens punkt 8, litra b). Endvidere har Kone ikke bestridt, at selskabet gjorde krav på fritagelse i medfør af meddelelsens punkt 8, litra a), under møder med Kommissionen mere end et år efter at have indgivet anmodningen og ca. ni måneder efter, at Kommissionen ved skrivelse af 29. juni 2004 gav meddelelse om, at selskabets anmodning ikke opfyldte betingelserne i meddelelsens punkt 8, litra b).

115 For det andet skal sagsøgernes argument, hvorefter Kones bemærkninger af 12. og 18. februar 2004 gav Kommissionen oplysninger om en anden overtrædelse end den, som var genstand for kontrolundersøgelserne i januar 2004, nemlig et kartel i Tyskland inden for elevator- og rulletrappebranchen vedrørende projekter til en skønnet værdi af mere end 1 mio. EUR, og ikke — således som det fremgik af beslutningerne om at foretage kontrolundersøgelse — et mindre europæisk kartel vedrørende hele markedet for elevatorer og rulletrapper, forkastes.

116 Det følger ganske vist af beslutningerne om at foretage kontrolundersøgelse, at Kommissionen ved deres vedtagelse var af den opfattelse, at kartellet, der vedrørte opdelingen af markedet inden for elevator- og rulletrappebranchen, udstrakte sig til mindst hver af Unionens medlemsstater. Det fremgår endvidere af retspraksis for så vidt angår beslutninger om at foretage en kontrolundersøgelse, at Kommissionen klart skal angive de antagelser, den påtænker at efterprøve (jf. i denne retning Domstolens dom af 21.9.1989, forenede sager 46/87 og 227/88, Hoechst mod Kommissionen, Sml. I, s. 2859, præmis 41). Det er imidlertid ikke nødvendigt, at beslutningen om at foretage en kontrolundersøgelse indeholder den nøjagtige afgrænsning af det relevante marked, en nøjagtig retlig kvalificering af de formodede overtrædelser eller en angivelse af den periode, hvori disse overtrædelser må antages at have fundet sted (jf. i denne retning Domstolens dom af 17.10.1989, sag 85/87, Dow Benelux mod Kommissionen, Sml. s. 3137, præmis 10).

117 Det skal fastslås, at Kommissionen på det tidspunkt, hvor Kone meddelte Kommissionen sin anmodning i februar 2004, allerede havde modtaget oplysninger vedrørende et kartel om opdelingen af markedet i elevator- og rulletrappebranchen, »der påvirkede Fællesskabet« i den i punkt 8, litra a), i samarbejdsmeddelelsen af 2002 omhandlede forstand. Endvidere angiver beslutningerne om at foretage en kontrolundersøgelse klart, at kontrolundersøgelserne specifikt vedrører de pågældende virksomheders aktiviteter på det potentielle marked for salg og installation af elevatorer og rulletrapper og på det potentielle marked for eftersalgsservice og vedligeholdelse af disse produkter, og at Kommissionen havde fået meddelelse om, at ledende medarbejdere fra de fire medlemmer af de formodede kartel mødtes årligt for at fastlægge hvert medlems andele i det mindste i hver af Unionens medlemsstater. Kommissionen var allerede i januar 2004 på grundlag af de oplysninger, den var i besiddelse af, af den opfattelse, at det tyske marked var berørt af dette kartel, hvilket førte den til at organisere kontrolundersøgelser i Tyskland den 28. januar 2004. Kones angivelser, hvorefter ThyssenKrupps lokaler i Tyskland udelukkende blev undersøgt, fordi dette selskabs hjemsted befandt sig her, modsiges i denne henseende af det forhold, at Kommissionen den 29. januar 2004 ligeledes foretog kontrolundersøgelser i lokaler tilhørende datterselskaber i ThyssenKrupp-koncernen, der var aktive på det tyske marked (104. betragtning til den anfægtede beslutning).

118 Under disse omstændigheder kan sagsøgerne ikke påstå, at den overtrædelse, der i marts 2004 gav anledning til kontrolundersøgelserne i Tyskland i den samme branche, udgør en anden overtrædelse end den, der var genstand for kontrolundersøgelserne i januar 2004.

119 Det fremgår af det ovenstående, at Kone på det tidspunkt, hvor selskabet meddelte Kommissionen sin anmodning i medfør af samarbejdsmeddelelsen af 2002, ikke kunne påstå en bødefritagelse i medfør af meddelelsens punkt 8, litra a), for deltagelsen i kartellet i Tyskland.

120 For det tredje har sagsøgerne anført, at Kommissionen burde have indrømmet Kone en fuldstændig bødenedsættelse i medfør af punkt 23, litra b), sidste stykke, i samarbejdsmeddelelsen af 2002, idet Kommissionen ikke havde kendskab til noget forhold vedrørende kartellet i Tyskland, før Kone fremsatte sin anmodning om bødefritagelse.

121 Den pågældende bestemmelse bestemmer, at »såfremt en virksomhed indsender bevismateriale vedrørende forhold, som Kommissionen ikke tidligere har haft kendskab til, og som er af direkte betydning for alvoren eller varigheden af det formodede kartel, tager Kommissionen ikke disse elementer i betragtning, når den fastsætter en eventuel bøde, som skal pålægges den virksomhed, der har indsendt dette bevismateriale«.

122 I denne sag er det ubestridt, at Kommissionen på det tidspunkt, hvor Kone meddelte Kommissionen sin anmodning vedrørende Tyskland den 12. februar 2004, allerede havde modtaget oplysninger om et kartel vedrørende opdelingen af markedet inden for elevator- og rulletrappebranchen inden for Unionen, og at det tyske marked var berørt af dette kartel. Kommissionen havde således på baggrund af de oplysninger, den allerede var i besiddelse af, organiseret kontrolundersøgelser i Tyskland ca. to uger forud for, at den modtog Kones anmodning.

123 Selv hvis Kones samarbejde havde repræsenteret en betydelig merværdi i forhold til det bevismateriale, som Kommissionen allerede var i besiddelse af, hvilket førte denne sidstnævnte til at indrømme Kone den maksimale bødenedsættelse på 50 % i henhold til punkt 23, litra b), stk. 1, første led, i samarbejdsmeddelelsen af 2002 (792. og 793. betragtning til den anfægtede beslutning), kunne Kommissionen med rette i 791. betragtning til den anfægtede beslutning antage, at denne virksomhed ikke kunne påstå en yderligere bødenedsættelse i medfør af meddelelsens punkt 23, litra b), sidste stykke.

124 Det skal nemlig erindres, at Kones anmodning bestod af ensidige erklæringer, der var gengivet efter hukommelsen, og at de ikke var ledsaget af præcise og samstemmende dokumentbeviser for overtrædelsen (jf. præmis 96-109 ovenfor). Under disse omstændigheder indeholdt Kones anmodning vedrørende Tyskland ikke bevismateriale, der havde en direkte indvirkning på et af de identificerbare elementer vedrørende overtrædelsens grovhed eller varighed, men i det væsentlige erklæringer, som burde have været underbygget med andet bevismateriale, som Kommissionen indsamlede efterfølgende under sin undersøgelse.

125 Klagepunktet vedrørende den manglende anvendelse af punkt 23, litra b), sidste stykke, i samarbejdsmeddelelsen af 2002 skal dermed forkastes.

126 For det fjerde har sagsøgerne gjort gældende, at Kommissionen tilsidesatte Kones berettigede forventning ved at nægte Kone fritagelse i henhold til punkt 8 i samarbejdsmeddelelsen af 2002 uden hurtigt at meddele Kone, at denne fritagelse ikke længere stod til rådighed. Retten til at blive informeret udgør en grundlæggende processuel beskyttelse af retten til ikke at inkriminere sig selv, hvilket bekræftes af den anmodende virksomheds ret til i medfør af meddelelsens punkt 17 til at trække en anmodning og det bevismateriale, der er fremlagt til støtte herfor, tilbage, når Kommissionen har meddelt vedkommende, at han ikke kan drage fordel af fritagelsen.

127 Det bemærkes, således som det er anført i punkt 29 i samarbejdsmeddelelsen af 2002, at den skaber berettigede forventninger, som de virksomheder, der ønsker at underrette Kommissionen om eksistensen af et kartel, kan påberåbe sig. På grund af den berettigede forventning, som meddelelsen kan give virksomheder, som ønsker at samarbejde med Kommissionen, grund til at nære, påhvilede det denne at efterleve meddelelsen, da den vurderede Kones samarbejde i forbindelse med fastsættelsen af den bøde, selskabet skulle pålægges (jf. i denne retning Rettens dom af 20.3.2002, sag T-9/99, HFB m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 1487, præmis 608, og af 15.3.2006, sag T-26/02, Daiichi Pharmaceutical mod Kommissionen, Sml. II., s. 713, præmis 147).

128 Det skal i denne sag fastslås, at for så vidt angår overtrædelsen i Tyskland fremsatte Kone en anmodning til Kommissionen den 12. februar 2004, som blev uddybet den 18. februar 2004. Det er endvidere ubestridt, at Kommissionen den 29. juni 2004 afslog Kones anmodning om fritagelse, idet den meddelte selskabet, at betingelserne i punkt 8, litra b), i samarbejdsmeddelelsen af 2002 ikke var opfyldt.

129 Selv om »virksomheden [i overensstemmelse med meddelelsens punkt 12] omgående blive[r] underrettet om, at der ikke er mulighed for bødefritagelse i forbindelse med den formodede overtrædelse«, hvis det viser sig, at betingelserne for indrømmelse af en sådan fritagelse ikke er opfyldt, kunne Kone ikke nære berettigede forventninger om en fuldstændig bødefritagelse på grund af det tidsrum, der forløb mellem anmodningen og beslutningen om afslag af 29. juni 2004.

130 For det første fremgår det nemlig af punkt 15 i samarbejdsmeddelelsen af 2002, at hvis betingelserne i punkt 8, litra a) og b), er opfyldt, »indrømmer [Kommissionen] skriftligt virksomheden en betinget bødefritagelse«. Det følger heraf, at en erhvervsdrivende i princippet ikke kan støtte en berettiget forventning om indrømmelse af en bødefritagelse på Kommissionens tavshed.

131 For det andet fremgår det under alle omstændigheder af analysen i præmis 96-119 ovenfor, at Kone ikke i denne sag kunne forvente at drage fordel af en bødefritagelse i medfør af samarbejdsmeddelelsen af 2002, eftersom selskabet burde have vidst, at hverken betingelserne i meddelelsens punkt 8, litra a), eller punkt 8, litra b), var opfyldt, for så vidt som — således som det fremgår af præmis 114 ovenfor — Kone ikke har bestridt, at selskabet først gjorde krav på fritagelse i medfør af meddelelsens punkt 8, litra a), ca. ni måneder efter at anmodningen om fritagelse i medfør af meddelelsens punkt 8, litra b), blev afslået.

132 Endelig kan sagsøgerne ikke påstå, at Kommissionens adfærd påvirkede de rettigheder, som Kone udledte af punkt 17 i samarbejdsmeddelelsen af 2002. Der er nemlig intet, der forhindrede Kone i at trække sin anmodning i medfør af denne meddelelse og/eller det bevismateriale, selskabet havde afsløret, tilbage på det tidspunkt, hvor Kommissionen meddelte selskabet afslaget på at indrømme det bødefritagelse.

133 Klagepunktet vedrørende en tilsidesættelse af princippet om beskyttelse af den berettigede forventning skal dermed ligeledes forkastes.

134 For det femte har sagsøgerne gjort gældende, at Kommissionens afslag på at indrømme Kone fritagelse i medfør af punkt 8, litra a), i samarbejdsmeddelelsen af 2002 indebærer forskelsbehandling. Kommissionen havde inden Kones anmodning ikke flere indicier for et kartel i Tyskland, end den havde haft for et kartel i Nederlandene inden Otis' anmodning om fritagelse. Kontrolundersøgelserne i januar 2004 i ThyssenKrupps lokaler havde fundet sted, fordi ThyssenKrupp havde sit hjemsted i Tyskland, og ikke fordi Kommissionen havde undersøgt et kartel i Tyskland. Hvis ThyssenKrupps hjemsted havde været i en hvilken som helst anden medlemsstat, kunne meddelelsens punkt 8, litra a), således have fundet anvendelse på Kone, fordi der endnu ikke havde fundet nogen kontrolundersøgelse sted i Tyskland på tidspunktet for Kones anmodning om fritagelse.

135 Det skal erindres, at Kommissionen ifølge fast retspraksis ikke ved vurderingen af karteldeltagernes samarbejde kan underkende ligebehandlingsprincippet (jf. dommen i sagen Tribunal Krupp Thyssen Stainless og Acciai speciali Terni mod Kommissionen, nævnt i præmis 68 ovenfor, præmis 237, og dom af 20.3.2002, sag T-31/99, ABB Asea Brown Boveri mod Kommissionen, Sml. II, s. 1881, præmis 240 og den deri nævnte retspraksis).

136 Otis' situation i Nederlandene, da selskabet fremsatte sin anmodning om fritagelse i marts 2004 (127. betragtning til den anfægtede beslutning), kunne imidlertid ikke sammenlignes med Kones situation i Tyskland på det tidspunkt, hvor dette selskab fremsatte sin anmodning om fritagelse den 12. februar 2004 (105. betragtning til den anfægtede beslutning).

137 Kommissionen havde nemlig hverken medtaget Nederlandene i den første række kontrolundersøgelser i januar 2004 eller i den anden række kontrolundersøgelser i marts 2004. De første kontrolundersøgelser i Nederlandene fandt ikke sted før den 28. april 2004 og var blevet udløst af den af Otis indgivne anmodning om fritagelse i marts 2004 (837. betragtning til den anfægtede beslutning).

138 På det tidspunkt, hvor Kone fremsatte sin anmodning vedrørende Tyskland den 12. februar 2004, havde Kommissionen derimod allerede den 28. januar 2004 gennemført kontrolundersøgelser i Tyskland angående et kartel vedrørende opdelingen af markedet inden for elevator- og rulletrappebranchen (104., 105. og 783. betragtning til den anfægtede beslutning).

139 Som nævnt i præmis 117 ovenfor, og således som det fremgår af sagsakterne, fandt de kontrolundersøgelser, som Kommissionen gennemførte i Tyskland den 28. januar 2004, endelig ikke kun sted på TKAG's og TKE's hjemsted i Düsseldorf, men ligeledes hos to tyske datterselskaber, nemlig TKA i Stuttgart og ThyssenKrupp Aufzug AG i Essen (104. betragtning til den anfægtede beslutning). Henset til dette sidstnævnte element kan sagsøgerne ikke påstå, at kontrolundersøgelserne udelukkende blev gennemført i Tyskland på grund af ThyssenKrupps hjemsted i denne medlemsstat.

140 Da Kones og Otis' situationer under disse omstændigheder ikke kunne sammenlignes, tilsidesatte Kommissionen ikke ligebehandlingsprincippet ved at nægte at indrømme Kone en bødefritagelse i medfør af punkt 8, litra a), i samarbejdsmeddelelsen af 2002 for selskabets samarbejde i forbindelse med fastslåelsen af overtrædelsen i Tyskland.

141 Det fremgår af det ovenstående, at alle Kones klagepunkter vedrørende anvendelsen af samarbejdsmeddelelsen af 2002 på samarbejdet med henblik på fastslåelsen af overtrædelsen i Tyskland skal forkastes.

142 For det sjette har sagsøgerne gjort gældende, at Kommissionen tilsidesatte Kones ret til forsvar ved under den administrative procedure at undlade at meddele selskabet forskellige dokumenter, der havde været nyttige for dets forsvar.

143 Det følger af fast retspraksis, at retten til forsvar i enhver procedure, som kan føre til, at der pålægges sanktioner, navnlig bøder eller tvangsbøder, er et grundlæggende princip i EU-retten, der skal overholdes, selv om der er tale om en procedure af administrativ karakter (jf. Domstolens dom i sagen Papierfabrik August Koehler mod Kommissionen, nævnt i præmis 31 ovenfor, præmis 34, og i sagen Prym og Prym Consumer mod Kommissionen, nævnt i præmis 32 ovenfor, præmis 26 og den deri nævnte retspraksis).

144 Ifølge retspraksis har aktindsigt i konkurrencesager navnlig til formål at give adressaterne for en klagepunktsmeddelelse mulighed for at gøre sig bekendt med bevismaterialet i Kommissionens sagsakter, således at de på et relevant grundlag kan udtale sig om de konklusioner, som Kommissionen på grundlag af dette materiale har anført i klagepunktsmeddelelsen. Aktindsigten giver således proceduremæssige garantier, der tilsigter at beskytte retten til forsvar og særligt en effektiv udøvelse af retten til at blive hørt (jf. i denne retning Domstolens dom af 7.1.2004, forenede sager C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P og C-219/00 P, Aalborg Portland m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 123, præmis 68; jf. ligeledes Rettens dom af 25.10.2005, sag T-38/02, Groupe Danone mod Kommissionen, Sml. II, s. 4407, præmis 33 og den deri nævnte retspraksis).

145 Kommissionen er således forpligtet til at give de virksomheder, der er berørt af en procedure i henhold til artikel 81, stk. 1, EF, aktindsigt i alle de dokumenter, der er indsamlet ved undersøgelsen, uanset om de er til skade eller til gunst for virksomhederne, dog ikke andre virksomheders forretningshemmeligheder, institutionens interne dokumenter og andre fortrolige oplysninger (jf. i denne retning dommen i sagen Aalborg Portland m.fl. mod Kommissionen, nævnt i præmis 144 ovenfor, præmis 68, og dommen i sagen Groupe Danone mod Kommissionen, nævnt i præmis 144 ovenfor, præmis 34).

146 Det skal i øvrigt erindres, at den omstændighed, at et bebyrdende dokument ikke er blevet udleveret, alene udgør en tilsidesættelse af retten til forsvar, hvis den berørte virksomhed kan påvise, at Kommissionen har anvendt dette dokument til støtte for sit klagepunkt om, at der foreligger en overtrædelse, og at dette klagepunkt kun ville kunne bevises ved henvisning til det nævnte dokument (Domstolens dom af 25.10.1983, sag 107/82, AEG-Telefunken mod Kommissionen, Sml. s. 3151, præmis 24-30, og af 9.11.1983, sag 322/81, Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin mod Kommissionen, Sml. s. 3461, præmis 7-9, samt dommen i sagen SGL Carbon mod Kommissionen, nævnt i præmis 83 ovenfor, præmis 97).

147 Hvad derimod angår den situation, hvor et diskulperende dokument ikke er blevet fremlagt, fremgår det af fast retspraksis, at den berørte virksomhed blot skal godtgøre, at den manglende fremlæggelse heraf har kunnet påvirke procedurens forløb og indholdet af Kommissionens beslutning til skade for den. Det er således tilstrækkeligt, at virksomheden påviser, at den kunne have anvendt de pågældende diskulperende dokumenter til sit forsvar i den forstand, at hvis den kunne have henvist til dem under den administrative procedure, havde den kunnet gøre omstændigheder gældende, der ikke stemte overens med de følgeslutninger, som Kommissionen var nået frem til i denne fase, og havde således på den ene eller den anden måde kunnet øve indflydelse på Kommissionens vurderinger i en eventuel beslutning, i det mindste hvad angår grovheden og varigheden af den adfærd, som virksomheden blev kritiseret for, og dermed på bødeniveauet (jf. dommen i sagen Aalborg Portland m.fl. mod Kommissionen, nævnt i præmis 144 ovenfor, præmis 74 og 75 og den deri nævnte retspraksis).

148 For det første har sagsøgerne anført, at Kommissionen i den anfægtede beslutning støttede sig til visse dokumenter uden at have givet Kone lejlighed til at undersøge

dem eller at udtale sig om deres indhold og uden, at disse dokumenter var blevet nævnt i klagepunktsmeddelelsen. Sagsøgerne har i denne henseende henvist til de dokumenter, der er nævnt i fodnote 927 under 783. betragtning til den anfægtede beslutning.

149 Det skal fastslås, at Kommissionen ikke havde anvendt de dokumenter, som sagsøgerne har henvist til, og som er dokumenter, der blev beslaglagt i Tyskland hos ThyssenKrupp under kontrolundersøgelserne den 28. januar 2004, til at fastslå, at der forelå en overtrædelse i Tyskland. De er udelukkende blevet nævnt i fodnote 927 under 783. betragtning til den anfægtede beslutning, der i afsnittet vedrørende bøden omhandler Kommissionens afslag på at indrømme Kone en bødefritagelse i punkt 8, litra a), i samarbejdsmeddelelsen af 2002.

150 Kommissionens afslag i den anfægtede beslutning bygger imidlertid ikke på de dokumenter, der er nævnt i fodnote 927, men hovedsagelig på den konstatering, at Kommissionen allerede havde organiseret kontrolundersøgelser i Tyskland den 28. januar 2004 på grundlag af oplysninger, den havde modtaget fra tredjemand forud for Kones anmodning den 12. februar (783. betragtning til den anfægtede beslutning). Klagepunktet skal derfor forkastes.

151 For det andet har sagsøgerne bemærket, at Kones ret til forsvar blev tilsidesat, da selskabet under den administrative procedure ikke fik aktindsigt i flere dokumenter eller dele af dokumenter, som Kommissionen anså for fortrolige, og som havde kunnet hjælpe selskabet med at godtgøre, at anmodningen af 12. februar 2004 opfyldte betingelserne i punkt 8, litra a), i samarbejdsmeddelelsen af 2002. Der var tale om en mere fuldstændig ikke-fortrolig udgave af meddelerens erklæringer, et begrænset antal dokumenter, der befandt sig i ThyssenKrupps lokaler under kontrolundersøgelserne i Tyskland den 28. januar 2004, og et notat med instruktion fra kontrolundersøgelserne i marts 2004.

152 Ifølge sagsøgerne ville Kone under den administrative procedure, hvis selskabet havde haft adgang til disse dokumenter, have kunnet godtgøre, at Kommissionen, da den så bort fra Kones anmodning af 12. februar 2004, ikke rådede over tilstrækkelige indicier for, at der forelå en overtrædelse i Tyskland, til at kunne beslutte, at der skulle foretages en anden række kontrolundersøgelser i denne medlemsstat i marts 2004. Kone havde således kunnet godtgøre, at anmodningen af 12. februar 2004 udgjorde grundlaget for de kontrolundersøgelser, der blev organiseret i Tyskland i marts 2004, således at selskabet havde kunnet drage fordel af en bødefritagelse i medfør af punkt 8, litra a), i samarbejdsmeddelelsen af 2002. Kone havde ligeledes kunnet godtgøre, at de grunde, som Kommissionen påberåbte sig for at nægte denne aktindsigt, var uberettigede.

153 Det skal således undersøges, om sagsøgerne, henset til den i præmis 143-147 ovenfor nævnte retspraksis, har godtgjort, at den manglende udlevering af disse elementer kunne påvirke gennemførelsen af den administrative procedure og indholdet af den anfægtede beslutning til skade for Kone.

154 Det fremgår af analysen i præmis 110-119 ovenfor, at Kommissionen med rette i 783.-786. betragtning til den anfægtede beslutning var af den opfattelse, at Kone på det tidspunkt, hvor selskabet fremsatte sin anmodning vedrørende Tyskland den 12. februar 2004, og for så vidt som anmodningen kunne anses for at være støttet på punkt 8, litra a), i samarbejdsmeddelelsen af 2002, ikke længere kunne påstå en bødefritagelse i medfør af denne bestemmelse for selskabets deltagelse i kartellet i Tyskland. På det tidspunkt, hvor Kone fremsatte sin anmodning om fritagelse til Kommissionen, havde Kommissionen nemlig allerede den 28. januar 2004 gennemført kontrolundersøgelser i Tyskland angående et kartel vedrørende opdelingen af markedet inden for elevator- og rulletrappebranchen (104., 105. og 783. betragtning til den anfægtede beslutning) efter at have fået oplysninger fra en tredjemand om eksistensen af et kartel i denne branche.

155 Det følger heraf, at sagsøgernes klagepunkt vedrørende en tilsidesættelse af retten til forsvar på grund af manglende aktindsigt i de elementer, der er identificeret i

præmis 151 ovenfor, under den administrative procedure, ikke kan tages til følge. Da Kone ikke var den første virksomhed til at fremlægge bevismateriale for Kommissionen, som satte den i stand til at vedtage en beslutning om at foretage kontrolundersøgelser i medfør af artikel 14, stk. 3, i forordning nr. 17, kunne enhver supplerende argumentation, som selskabet havde kunnet fremsætte under den administrative procedure, hvis det havde haft adgang til de i præmis 151 ovenfor identificerede elementer, ikke føre Kommissionen til et andet standpunkt vedrørende anmodningen om fritagelse. Selv om det endvidere antages, at sagsøgerne havde kunnet godtgøre, at de i præmis 151 ovenfor nævnte dokumenter, som de ikke havde fået aktindsigt i, kunne have hjulpet dem til at fastslå, at deres anmodning i medfør af samarbejdsmeddelelsen af 2002 af 12. februar 2004 opfyldte betingelserne i meddelelsens punkt 8, litra a), skal det fastslås, at sagsøgerne end ikke anmodede Kommissionen om aktindsigt i alle de dokumenter, der blev beslaglagt under kontrolundersøgelserne den 28. januar 2004 hos ThyssenKrupp, hvilket de udtrykkeligt anerkendte under retsmødet som svar på et spørgsmål fra Retten, idet de forklarede, at Kone på dette tidspunkt ikke påtænkte at gøre krav på fritagelse i henhold til punkt 8, litra a), i samarbejdsmeddelelsen af 2002.

156 Selv om det antages, at Kommissionen begik en uregelmæssighed ved ikke at give Kone meddelelse om de elementer, der er identificeret i præmis 151 ovenfor, hvilket ikke er godtgjort, henset til Kommissionens påstand om, at sådanne elementer var fortrolige eller var denne institutions interne dokumenter (jf. præmis 145 ovenfor), og at Kone derfor havde fået aktindsigt i alle de dokumenter, der var anmodet om, har Kone ikke været i stand til at godtgøre, at Kommissionen inden selskabets anmodning om fritagelse ikke rådede over tilstrækkelige indicier for eksistensen af en overtrædelse i Tyskland til at kunne beslutte, at der skulle foretages en anden række kontrolundersøgelser i denne medlemsstat i marts 2004. Da Kone ikke anmodede om aktindsigt i alle de dokumenter, der blev beslaglagt under kontrolundersøgelserne den 28. januar 2004 hos ThyssenKrupp, var selskabet under alle omstændigheder ikke i stand til at godtgøre, at Kommissionen ikke rådede over tilstrækkelige indicier til at gennemføre en anden række kontrolundersøgelser i Tyskland. Sagsøgernes klagepunkt kan derfor ikke tages til følge.

157 Under alle omstændigheder er det heller ikke fornødent at træffe afgørelse med hensyn til sagsøgernes begæring om foranstaltninger med henblik på sagens tilrettelæggelse eller bevisoptagelse, hvorefter Kommissionen tilpligtes at meddele de elementer, der er identificeret i præmis 151 ovenfor.

158 Anbringendet vedrørende en tilsidesættelse af Kones ret til forsvar skal derfor forkastes.

159 Det fremgår af det ovenstående, at alle Kones klagepunkter vedrørende anvendelsen af samarbejdsmeddelelsen af 2002 på samarbejdet med henblik på fastslåelsen af overtrædelsen i Tyskland skal forkastes.

Kones samarbejde med henblik på fastslåelsen af overtrædelsen i Nederlandene

160 Kone, som var den tredje virksomhed til at fremsætte en anmodning i medfør af samarbejdsmeddelelsen af 2002 vedrørende kartellet i Nederlandene (130. og 846. betragtning til den anfægtede beslutning), drog ikke fordel af en bødenedsættelse i medfør af denne meddelelse for så vidt angår dette kartel (850. betragtning til den anfægtede beslutning). Kommissionen forklarer i denne henseende i 848. og 849. betragtning til den anfægtede beslutning:

»848 Kones bemærkninger vedrørende Nederlandene [*fortroligt*].

849 Kones bemærkninger i anmodningen [i medfør af samarbejdsmeddelelsen af 2002] forbliver tvetydige hvad angår omfanget af kartellets aktiviteter og drøftelsernes konkurrencebegrænsende formål. [*fortroligt*]. Kone fremhæver dernæst det forhold, at visse beslutninger var begrundet i lovlige økonomiske

årsager. Henset til denne tvetydighed og det forhold, at Kommissionen på tidspunktet for Kones bemærkninger allerede var i besiddelse af et solidt bundt beviser [*fortroligt*], gav Kones bemærkninger vedrørende Nederlandene ikke Kommissionen væsentlige nye elementer, mere omfattende detaljer eller oplysninger, der generelt kunne havde styrket Kommissionens mulighed for at bevise overtrædelsen. Betingelserne i [punkt] 21 i samarbejdsmeddelelsen [af 2002] er derfor ikke opfyldt.«

161 For det første har sagsøgerne gjort gældende, at Kommissionen tilsidesatte punkt 21 i samarbejdsmeddelelsen af 2002 ved vurderingen af Kones samarbejde. Kone bragte nemlig sin deltagelse i overtrædelsen til ophør, da selskabet indgav sin anmodning om fritagelse og forsynede Kommissionen med bevismateriale vedrørende den formodede overtrædelse, som repræsenterede en betydelig merværdi i forhold til det bevismateriale, Kommissionen allerede var i besiddelse af.

162 Det skal, henset til den skønsmargen, som Kommissionen råder over ved vurderingen af en virksomheds samarbejde i medfør af samarbejdsmeddelelsen af 2002, navnlig ved vurderingen af, om bevismaterialet repræsenterer en betydelig merværdi i den i meddelelsens punkt 21 omhandlede forstand, erindres, at Retten kun kan censurere en klar overskridelse af denne margen (jf. i denne retning dommen af 18.6.2008 i sagen Hoechst mod Kommissionen, nævnt i præmis 83 ovenfor, præmis 555).

163 Det skal dermed undersøges, om Kommissionen åbenbart overskred sin skønsmargen ved at fastslå, at det af Kone fremlagte bevismateriale ikke repræsenterede en betydelig merværdi i forhold til det bevisemateriale, som Kommissionen allerede var i besiddelse af på det tidspunkt, hvor virksomheden fremsatte sin anmodning om fritagelse.

164 Det skal i denne henseende erindres, at det fremgår af punkt 7 i samarbejdsmeddelelsen af 2002, at »[d]et forhold, at en eller flere virksomheder er villige til at samarbejde med Kommissionen, [endvidere kan] berettige, at den nedsætter en bøde«, og at »[e]nhver bødenedsættelse skal afspejle en virksomheds faktiske bidrag for så vidt angår kvalitet og valg af tidspunkt til Kommissionens påvisning af overtrædelsen«. Endvidere fremgår det af meddelelsens punkt 22, at »[b]egrebet »merværdi« betegner, i hvor høj grad det fremlagte bevismateriale i sig selv og/eller på grund af sin detailrigdom styrker Kommissionens muligheder for at bevise de pågældende forhold«. Det anføres ligeledes, at »[i] sin vurdering vil Kommissionen normalt anse skriftligt bevismateriale, der stammer fra det tidsrum, som forholdene vedrører, for at have større værdi end bevismateriale, der fremkommer senere«, og at »[b]evismateriale, der er direkte relevant for de pågældende forhold, […] ligeledes normalt [vil] blive anset for at have større værdi end bevismateriale, som kun har indirekte relevans«. Endelig bestemmer meddelelsens punkt 24, at »[e]n virksomhed, der ønsker at få fordel af en bødenedsættelse, skal forsyne Kommissionen med bevismateriale vedrørende det pågældende kartel«.

165 Hvad for det første angår selve arten af det fremlagte bevismateriale skal det fastslås, at Kone ikke forsynede Kommissionen med samtidigt bevismateriale. Kone begrænsede sig i anmodningen vedrørende Nederlandene til at fremsætte forklaringer og bemærkninger til kontakter og de drøftelser, der fandt sted mellem Kone, Schindler, Otis, ThyssenKrupp og MEE i Nederlandene (herefter samlet »gruppen på fem«), idet selskabet benægtede deres konkurrencebegrænsende karakter [*fortroligt*].

166 Hvad for det andet angår det fremlagte bevismateriales præcisionsniveau skal det fastslås, at sagsøgerne har anført, at Kone fremlagde detaljerede oplysninger [*fortroligt*]. Kone meddelte i denne henseende oplysninger om projektet [*fortroligt*], som blev anvendt til at fastslå datoen for påbegyndelsen af Kones og Schindlers deltagelse

i kartellet i Nederlandene. Kone fremlagde ligeledes oplysninger, som Kommissionen ikke anvendte i den anfægtede beslutning.

167 Hvad angår [*fortroligt*], har sagsøgerne anført, at selskabet meddelte Kommissionen oplysninger, der havde en betydelig merværdi [*fortroligt*].

168 Det skal i denne henseende anføres, at de af Kone meddelte oplysninger i anmodningen i medfør af samarbejdsmeddelelsen af 2002 benægtede de konkurrencebegrænsende formål med de drøftelser, der havde fundet sted inden for gruppen af fem. Kone anførte nemlig bl.a. i anmodningen, at [*fortroligt*]. Endvidere anførte Kone i anmodningen, at deltagerne under de møder, som gruppen på fem deltog i [*fortroligt*].

169 Under disse omstændigheder kunne Kommissionen med rette i 849. betragtning til den anfægtede beslutning antage, at de oplysninger, som er nævnt i præmis 167 ovenfor, og som Kone meddelte i sin anmodning, var tvetydige eller, at de med andre ord ikke var tilstrækkeligt præcise til at kunne repræsentere en betydelig merværdi i den i punkt 21 i samarbejdsmeddelelsen af 2002 omhandlede forstand. Det skal nemlig antages, at når en virksomhed, som i forbindelse med sin anmodning om fritagelse ikke forsyner Kommissionen med samtidigt bevismateriale, oplyser Kommissionen om visse elementer, som den indtil da ikke havde haft kendskab til, kan disse oplysninger kun anses for i betydelig grad at styrke Kommissionens mulighed for at fastslå et kartel, hvis den pågældende virksomhed sætter disse oplysninger i forbindelse med kartellets eksistens, idet virksomhedens bidrag faktisk skal styrke Kommissionens mulighed for at bevise overtrædelsen. I denne sag formindskede Kones anmodning vedrørende Nederlandene — således som Kommissionen har understreget — snarere beviskraften af det bevismateriale, som Kommissionen allerede rådede over, eftersom Kone bl.a. nægtede det konkurrencebegrænsede formål med drøftelserne mellem konkurrenterne.

170 Hvad endvidere først angår de fremlagte påståede oplysninger [*fortroligt*] skal det fastslås, at Kone i sin anmodning om fritagelse ikke forklarede, hvordan de projekter, der var genstand for kartellet, blev identificeret, og heller ikke fremlagde oplysninger om en opdelingsmekanisme, der var aftalt mellem deltagerne i kartellet i Nederlandene. [*fortroligt*]. Under disse omstændigheder kan de af Kone fremlagte påståede oplysninger [*fortroligt*] ikke anses for at opfylde betingelserne i punkt 21 i samarbejdsmeddelelsen af 2002. Det forhold, at Kommissionen i 430. betragtning til den anfægtede beslutning redegjorde for et uddrag af Kones anmodning til støtte for angivelsen af, at gruppen på fem ønskede at opretholde stabile priser på markedet, er uden relevans i denne henseende.

171 Hvad dernæst angår det almindelige udvalg (391. og 398. betragtning til den anfægtede beslutning) indeholdt Kones anmodning oplysninger [*fortroligt*]. Således som det er anført i præmis 168 ovenfor, benægtede Kone imidlertid deres konkurrencebegrænsende formål, idet selskabet angav [*fortroligt*]. Kones bemærkninger vedrørende det almindelige udvalg i anmodningen om fritagelse kan dermed ikke repræsentere nogen betydelig merværdi. Det skal under alle omstændigheder ligeledes understreges, at Kommissionen allerede havde kendskab til afholdelsen af møder i det almindelige udvalg på det tidspunkt, hvor Kone fremsatte sin anmodning om fritagelse den 19. juli 2004, eftersom det fremgår af ThyssenKrupps anmodning af april 2004 og i tillægget hertil af 11. maj 2004, ligesom det fremgik direkte af dokumenter, der blev beslaglagt under undersøgelsen hos ThyssenKrupp den 28. april 2004 (398. betragtning til den anfægtede beslutning og dokumenter, der er nævnt i fodnoterne 577 og 578).

172 Hvad endelig angår gruppens kontrakter skal det understreges, at de blev nævnt i den anfægtede beslutning (457.-463. betragtning til den anfægtede beslutning), eftersom de nødvendiggjorde iværksættelse af en anden ordning med opdeling af projekter. Kone meddelte imidlertid udelukkende Kommissionen i anmodningen i medfør af samarbejdsmeddelelsen af 2002 [*fortroligt*]. Kones bemærkninger vedrørende gruppens kontrakter i anmodningen om fritagelse kan dermed ikke repræsentere nogen betydelig merværdi.

173 Hvad angår de af Kone fremlagte påståede oplysninger vedrørende kartellets iværksættelse [*fortroligt*] skal det anføres, at Kones anmodning af 19. juli 2004 ganske vist indeholder oplysninger [*fortroligt*]. Således som det er fastslået i præmis 168 ovenfor, forsøgte Kone imidlertid at godtgøre, at disse begivenheder kunne forklares med lovlige økonomiske årsager.

174 Således som det allerede er anført i præmis 169 ovenfor, når en virksomhed, som i forbindelse med sin anmodning om fritagelse ikke forsyner Kommissionen med samtidigt bevismateriale, oplyser Kommissionen om visse elementer, som den indtil da ikke havde haft kendskab til, kan disse oplysninger kun anses for i betydelig grad at styrke Kommissionens mulighed for at fastslå et kartel, hvis den pågældende virksomhed sætter disse oplysninger i forbindelse med kartellets eksistens.

175 I denne sag kunne de oplysninger, som Kone fremsatte i sin anmodning vedrørende Nederlandene, på grund af deres tvetydighed kun tjene til at bekræfte mødedatoer og projekter, der var drøftet under møderne, hvilket ikke kan anses for at være en del af overtrædelsen på grund af det af Otis og ThyssenKrupp fremlagte bevismateriale eller på grund af materiale uafhængigt indsamlet af Kommissionen ved hjælp af en dybtgående kontrol. Under disse omstændigheder kunne Kommissionen med rette antage, at oplysningerne om projekter, der blev drøftet mellem konkurrenterne, og om møder mellem konkurrenterne, der fandtes i Kones anmodning, ikke repræsenterede nogen betydelig merværdi i den i punkt 21 i samarbejdsmeddelelsen af 2002 omhandlede forstand.

176 I denne henseende har sagsøgerne understreget, at oplysningerne vedrørende projektet [*fortroligt*], som Kone fremlagde for Kommissionen, blev anvendt i den anfægtede beslutning (519. og 523. betragtning til den anfægtede beslutning) til at fastsætte datoen for Kones og Schindlers deltagelse i samordnede aktiviteter i Nederlandene til den 1. juni 1999. Således som det er anført i præmis 175 ovenfor, skal det imidlertid

fastslås, at disse oplysninger kun kunne tjene til at bekræfte mødedatoen og det projekt, der blev drøftet under mødet, uden at Kone dog anerkendte, at mødet vedrørende dette projekt var af konkurrencebegrænsende karakter. Som anført i præmis 164 ovenfor, skal enhver nedsættelse af den bøde, som Kommissionen har pålagt, i denne henseende afspejle virksomhedens faktiske bidrag til Kommissionens fastlæggelse af beviset for overtrædelsen. Under disse omstændigheder kan oplysningerne vedrørende projektet [*fortroligt*], som sagsøgerne har henvist til, og som fandtes i Kones anmodning, ikke anses for at repræsentere en betydelig merværdi i den i punkt 21 i samarbejdsmeddelelsen af 2002 omhandlede forstand.

177 Hvad angår de oplysninger, som Kone fremsatte over for Kommissionen, men som ikke blev nævnt i den anfægtede beslutning, angiver selve den manglende anvendelse heraf med henblik på at fastslå kartellets eksistens i Nederlandene, at disse oplysninger ikke styrkede Kommissionens mulighed for at fastslå overtrædelsen, og at de dermed ikke repræsenterede en betydelig merværdi i den i punkt 21 i samarbejdsmeddelelsen af 2002 omhandlede forstand. Hvad i denne henseende angår projektet [*fortroligt*], som Kone specifikt har påberåbt sig, og som blev nævnt i klagepunktsmeddelelsen, men som ikke er beskrevet i den anfægtede beslutning, ud over at de af Kone fremsatte oplysninger vedrørende projektet under alle omstændigheder ikke repræsenterede en betydelig merværdi (jf. præmis 176 ovenfor), skal det, i lighed med det af Kommissionen anførte, bemærkes, at selv om de elementer, som Kommissionen var i besiddelse af, klart antydede en samordning, gav de ikke mulighed for at drage en pålidelig konklusion med hensyn til indholdet af en sådan samordning, af hvilken årsag Kommissionen ikke nævnte dette projekt i den liste med eksempler på projekter, der blev fordelt, og som findes i underafsnit 12.2.4 i den anfægtede beslutning.

178 For det tredje kan sagsøgerne ikke udlede et argument af det antal henvisninger, som den anfægtede beslutning indeholder til Kones anmodning i medfør af samarbejdsmeddelelsen af 2002. Den omstændighed, at Kommissionen i den anfægtede beslutning udnyttede alt det bevismateriale, den var i besiddelse af, og dermed ligeledes de

af Kone i anmodningen meddelte oplysninger, godtgør nemlig imidlertid ikke, at disse oplysninger repræsenterede en betydelig merværdi i forhold til det bevismateriale, som Kommissionen allerede var i besiddelse af på dette tidspunkt.

179 Selv hvis det for det fjerde, således som sagsøgerne har påstået, ikke umiddelbart kan udelukkes, at oplysningerne fra en tredje eller fjerde virksomhed, der fremsætter en anmodning i medfør af samarbejdsmeddelelsen af 2002, bibringer en betydelig merværdi, skal det i denne sag, henset til arten af og præcisionsniveauet ved det af Kone fremlagte bevismateriale, fastslås, at Kommissionen under alle omstændigheder ikke åbenbart overskred sin skønsmargen ved at antage, at disse elementer ikke repræsenterede en betydelig merværdi i den i meddelelsens punkt 21 omhandlede forstand. Det fremgår nemlig af ovenstående analyse, at selv om det antages, at de i Kones anmodning meddelte oplysninger havde kunnet repræsentere en betydelig merværdi, idet Kommissionen herved fik kendskab til hidtil ukendte elementer, kan de ikke anses for i betydelig grad at have styrket Kommissionens mulighed for at fastslå den pågældende overtrædelse henset til unøjagtighederne i anmodningen vedrørende den konkurrencebegrænsende art af drøftelserne mellem konkurrenterne.

180 Det fremgår af det ovenstående, at klagepunktet vedrørende en tilsidesættelse af punkt 21 i samarbejdsmeddelelsen af 2002 skal forkastes.

181 For det andet har sagsøgerne bemærket, at Kone samarbejdede fuldstændigt og vedvarende med Kommissionen og gav Kommissionen alle de oplysninger, selskabet rådede over, under hele undersøgelsens varighed. Kone anerkendte således sin deltagelse i kartellet i Nederlandene fra det tidspunkt, hvor selskabet efter interne undersøgelser fik kendskab til det nederlandske datterselskabs deltagelse heri.

182 Det fremgår imidlertid af ovenstående analyse, at det af Kone fremlagte bevismateriale ikke bibragte en betydelig merværdi i den i punkt 21 i samarbejdsmeddelelsen af 2002 omhandlede forstand. Under disse omstændigheder antog Kommissionen med rette i overensstemmelse med denne bestemmelse, at Kone ikke kunne drage fordel af en nedsættelse i medfør af denne meddelelse.

183 Selv om Kommissionen i overensstemmelse med punkt 23, litra b), stk. 2, i samarbejdsmeddelelsen af 2002 ganske vist kan tage hensyn til omfanget og varigheden af samarbejdet, når den inden for det gældende interval fastsætter den bødenedsættelse, der skal indrømmes en virksomhed, som har fremlagt bevismateriale repræsenterende en betydelig merværdi i den i meddelelsens punkt 21 omhandlede forstand, er sagsøgernes henvisning i denne sag til omfanget og varigheden af Kones samarbejde uden relevans, eftersom betingelserne i meddelelsens punkt 21 under alle omstændigheder ikke er opfyldt.

184 Klagepunktet vedrørende omfanget og varigheden af Kones samarbejde skal derfor forkastes.

185 For det tredje har sagsøgerne påstået, at Kommissionen tilsidesatte princippet om beskyttelse af den berettigede forventning ved at nægte Kone at drage fordel af punkt B i samarbejdsmeddelelsen af 2002. Virksomheder, der anmoder om fritagelse i medfør af denne meddelelse, kan nemlig forvente, at overholdelsen af de betingelser, som Kommissionen har fastsat, medfører fritagelse eller en bødenedsættelse. Kones anmodning for Nederlandene opfyldte imidlertid betingelserne i meddelelsen.

186 Således som det er anført i punkt 29 i samarbejdsmeddelelsen af 2002, skaber den berettigede forventninger, som de virksomheder, der ønsker at give Kommissionen oplysninger om eksistensen af et kartel, kan støtte sig til. På grund af den berettigede forventning, som meddelelsen kan give virksomheder, der ønsker at samarbejde med

Kommissionen, grund til at nære, påhvilede det denne at efterleve meddelelsen, når den vurderer Kones samarbejde i forbindelse med fastsættelsen af den bøde, denne skulle pålægges (jf. i denne retning dommen i sagen HFB m.fl. mod Kommissionen, nævnt i præmis 127 ovenfor, præmis 608, og i sagen Daiichi Pharmaceutical mod Kommissionen, nævnt i præmis 127 ovenfor, præmis 147).

187 Da sagsøgerne imidlertid ikke har godtgjort, at Kommissionen tilsidesatte bestemmelserne i samarbejdsmeddelelsen af 2002 ved vurderingen af Kones samarbejde, skal klagepunktet vedrørende tilsidesættelsen af princippet om beskyttelse af den berettigede forventning ligeledes forkastes.

188 For det fjerde har sagsøgerne anført, at Kommissionens afslag på at indrømme Kone fritagelse i medfør af samarbejdsmeddelelsen af 2002 tilsidesatte ligebehandlingsprincippet.

189 På den ene side var Kones anmodning ikke mere tvetydig end Otis' og ThyssenKrupps. For det første benægtede Otis eksistensen af et strukturelt kartel og anførte, at overtrædelsen var forældet. For det andet anførte ThyssenKrupp i sin anmodning om fritagelse, at møderne havde været uregelmæssige, og at der i lange perioder ikke havde fundet møder sted. ThyssenKrupp erklærede dernæst, at overtrædelsen havde vedrørt et lille antal projekter. For det tredje blev Kones anmodning indleveret to og en halv måned efter Kommissionens kontrolundersøgelser i Nederlandene eller forholdsvis tidligt i proceduren. Under alle omstændigheder er det tidspunkt, hvor anmodningen om fritagelse blev indgivet, uden relevans, idet den repræsenterer en betydelig merværdi. I forbindelse med kartellet i Tyskland fik Schindler i øvrigt en nedsættelse 15 % for en anmodning, der blev indleveret næsten otte måneder efter kontrolundersøgelserne i Tyskland, og tre måneder efter at Kommissionen havde

anmodet deltagerne i overtrædelsen i denne medlemsstat om oplysninger (110., 112. og 856. betragtning til den anfægtede beslutning).

190 På den anden side skulle Kones stilling sammenlignes med ThyssenKrupps i Belgien. ThyssenKrupp fik nemlig en bødenedsættelse på 20 % i medfør af samarbejdsmeddelelsen af 2002 (769.-773. betragtning til den anfægtede beslutning). ThyssenKrupp var imidlertid den tredje virksomhed, der indleverede en anmodning om fritagelse for Belgien, og anmodningen var begrænset til erklæringer og ikke dokumentbeviser, der underbyggede det bevismateriale, som Kommissionen allerede var i besiddelse af. Endvidere var Kommissionen på tidspunktet for denne anmodning allerede i besiddelse af meget mere bevismateriale vedrørende kartellet i Belgien end det, som den rådede over vedrørende kartellet i Nederlandene, da Kone fremsatte sin anmodning om fritagelse. Afslaget på at indrømme Kone en nedsættelse for så vidt angår kartellet i Nederlandene indebærer derfor forskelsbehandling.

191 Som anført i præmis 135 ovenfor, kan Kommissionen ifølge fast retspraksis ikke ved vurderingen af karteldeltagernes samarbejde underkende ligebehandlingsprincippet.

192 Hvad for det første angår den påståede tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet ved vurderingen af det samarbejde, som medlemmerne af kartellet i Nederlandene tilvejebragte, skal det fastslås, at Otis fik en bødefritagelse, eftersom selskabet i overensstemmelse med punkt 8, litra a), i samarbejdsmeddelelsen af 2002 var den første virksomhed til at forsyne Kommissionen med bevismateriale, der gav den mulighed for at vedtage en beslutning om at foretage kontrolundersøgelse (837. betragtning til den anfægtede beslutning). Otis' situation kan dermed ikke sammenlignes med Kones, idet Kone fremsatte sin anmodning for Nederlandene i medfør i denne meddelelse på et tidspunkt, hvor Kommissionen allerede havde gennemført kontrolundersøgelser i denne medlemsstat (846. betragtning til den anfægtede beslutning).

193 ThyssenKrupp var den anden virksomhed til at fremsætte en anmodning i medfør af samarbejdsmeddelelsen af 2002 for Nederlandene, som blev indleveret den dag, hvor Kommissionen gennemførte kontrolundersøgelser, nemlig den 28. april 2004 (128., 129. og 840. betragtning til den anfægtede beslutning). Selskabet fik en bødenedsættelse på 40 % i medfør af meddelelsens punkt 23, litra b), stk. 1, første led, eftersom selskabet var den første virksomhed til at opfylde betingelserne i meddelelsens punkt 21, idet det havde fremlagt bevismateriale, der repræsenterede en betydelig merværdi for Kommissionen (844. betragtning til den anfægtede beslutning). Det skal fastslås, at Kone i overensstemmelse med meddelelsens punkt 23, litra b), stk. 1, første led, ikke kunne drage fordel af en bødenedsættelse i medfør af denne bestemmelse, eftersom den heri fastsatte bødenedsættelse er forbeholdt en enkelt virksomhed, i denne sag ThyssenKrupp, hvis samarbejde lå forud for Kones.

194 Uafhængigt af konstateringen i ovenstående præmis kan Kones samarbejde ikke sammenlignes med ThyssenKrupps. Det er nemlig ubestridt, at ThyssenKrupp indleverede nyt samtidigt bevismateriale med sin anmodning om fritagelse, som hjalp Kommissionen til at fastslå samordningens iværksættelse (842. betragtning til den anfægtede beslutning). Kone indleverede derimod intet samtidigt bevismateriale. Endvidere fremgår det af ThyssenKrupps erklæringer fra april, maj og oktober 2004, at ThyssenKrupp — i modsætning til Kone — aldrig forsøgte at benægte eksistensen af et kartel i Nederlandene eller at rejse tvivl om eksistensen af et sådant kartel. Endelig indgav Kone først sin anmodning den 19. juli 2004 (130. betragtning til den anfægtede beslutning), mens ThyssenKrupp allerede havde indgivet sin anmodning i april 2004 (129. betragtning til den anfægtede beslutning). Den dato, hvor en anmodning i medfør af samarbejdsmeddelelsen af 2002 indgives, er imidlertid relevant for vurderingen af det fremlagte bevismateriales merværdi, eftersom denne vurdering foretages på grundlag af det materiale, som Kommissionen allerede er i besiddelse af (punkt 7 og 21 i samarbejdsmeddelelsen af 2002).

195 Da Kones situation på den ene side og Otis' og ThyssenKrupps situationer på den anden side under disse omstændigheder ikke er sammenlignelige, tilsidesatte Kommissionen ikke ligebehandlingsprincippet ved at nægte at indrømme Kone en bødenedsættelse for selskabets samarbejde i forbindelse med fastslåelsen af overtrædelsen i Nederlandene.

196 Hvad for det andet angår behandlingen af ThyssenKrupp for selskabets samarbejde i forbindelse med fastslåelsen af kartellet i Belgien skal det fastslås, at vurderingen af hvad, der udgør en betydelig merværdi, pr. definition forudsætter en reel analyse i sammenhæng med alt det bevismateriale, som Kommissionen råder over i forhold til en given overtrædelse, således at de oplysninger, der er forbundet med særskilte overtrædelser, i denne sag overtrædelserne i Belgien og Nederlandene, ikke er sammenlignelige.

197 Det skal under alle omstændigheder anføres, at for så vidt angår overtrædelsen i Belgien har Kone ikke bestridt, at ThyssenKrupps anmodning om fritagelse underbyggede det bevismateriale, som Kommissionen allerede var i besiddelse af. Hvad derimod angår overtrædelsen i Nederlandene fremgår det af præmis 165-180 ovenfor, at Kones anmodning om fritagelse ikke repræsenterede en betydelig merværdi i den i punkt 21 i samarbejdsmeddelelsen af 2002 omhandlede forstand. Da de forskellige virksomheders situationer ikke kunne sammenlignes, tilsidesatte Kommissionen ikke ligebehandlingsprincippet ved at nægte at indrømme Kone en bødefritagelse for selskabets samarbejde i forbindelse med fastslåelsen af overtrædelsen i Nederlandene.

198 Det fremgår af det ovenstående, at alle Kones klagepunkter vedrørende anvendelsen af samarbejdsmeddelelsen af 2002 på samarbejdet med henblik på at fastslå overtrædelsen i Nederlandene skal forkastes.

Anbringendet vedrørende tilsidesættelsen af princippet om beskyttelse af den berettigede forventning og ligebehandlingsprincippet ved fastsættelsen af den bødenedsættelse, som blev indrømmet for Kones samarbejde under den administrative procedure

Indledende bemærkninger

199 Kommissionen angav i klagepunktsmeddelelsens punkt 614, at den »påtænkte at indrømme en nedsættelse [af bøderne] for samarbejdet uden for samarbejdsmeddelelsen [af 2002], navnlig når et selskab ikke anfægte[de], eller når det yde[de] en supplerende hjælp, som gav mulighed for at afklare eller supplere de af Kommissionen fastslåede faktiske omstændigheder«.

200 Kommissionen forklarer i 758. betragtning til den anfægtede beslutning, at »[f]or så vidt som klagepunktsmeddelelsens punkt 614 skabte løfter i denne sag, [havde den] besluttet at fortolke dette punkt til fordel for de virksomheder, som på dette grundlag havde bidraget til fastslåelsen af de faktiske omstændigheder ved den overtrædelse, der er redegjort for i den [anfægtede] beslutning, ved ikke at anfægte de faktiske omstændigheder eller ved at fremkomme med andre oplysninger eller supplerende præciseringer«.

201 Kommissionen indrømmede således alle deltagerne i de fire overtrædelser, med undtagelse af dels de virksomheder, der drog fordel af en bødefritagelse (762., 817. og 839. betragtning til den anfægtede beslutning), dels Kone i forbindelse med kartellet i Nederlandene (851. betragtning til den anfægtede beslutning), en nedsættelse af bøderne på 1 % for deres samarbejde uden for samarbejdsmeddelelsen af 2002 i medfør af den manglende anfægtelse af de faktiske omstændigheder, der var redegjort for i klagepunktsmeddelelsen (768., 774., 777., 794., 801., 806., 813., 824., 829., 835., 845., 854., 855. og 856. betragtning til den anfægtede beslutning).

202 For det første skal Kones klagepunkter vedrørende det påståede ulovlige niveau for bødenedsættelsen for den manglende anfægtede af de faktiske omstændigheder for så vidt angår overtrædelsen i Tyskland, dernæst Kones klagepunkter vedrørende Kommissionens afslag på at indrømme en yderligere bødenedsættelse for fremlæggelse af supplerende oplysninger eller præciseringer for så vidt angår overtrædelsen i Tyskland, og endelig argumenterne vedrørende Kommissionens afslag på at indrømme Kone en bødenedsættelse for selskabets påståede samarbejde uden for samarbejdsmeddelelsen af 2002 ved fastslåelsen af overtrædelsen i Nederlandene undersøges.

Niveauet for bødenedsættelsen for den manglende anfægtelse af de faktiske omstændigheder for så vidt angår overtrædelsen i Tyskland

203 Sagsøgerne er af den opfattelse, at de kan gøre krav på en bødenedsættelse på mindst 10 % i medfør af deres samarbejde uden for samarbejdsmeddelelsen af 2002 med henblik på at fastslå kartellet i Tyskland. Kommissionen havde nemlig skabt berettigede forventninger i den i klagepunktsmeddelelsens punkt 614 omhandlede forstand. Kommissionen har skuffet sagsøgernes berettigede forventninger ved at fravige sin tidligere praksis, i medfør af hvilken en virksomhed, der ikke anfægter realiteten i de faktiske omstændigheder, den kritiseres for i klagepunktsmeddelelsen, drager fordel af en nedsættelse på 10 % af den bøde, som den var blevet pålagt, i overensstemmelse med meddelelsen om bødefritagelse eller bødenedsættelse i kartelsager (EFT 1996 C 207, s. 4) (herefter »samarbejdsmeddelelsen af 1996«).

204 Det skal indledningsvis bemærkes, at en bødenedsættelse, der indrømmes som følge af samarbejde under den administrative procedure, kun er berettiget, såfremt den pågældende virksomheds adfærd har bevirket, at Kommissionens vanskeligheder i forbindelse med at konstatere en overtrædelse og med i givet fald at bringe denne til ophør mindskes (Rettens dom af 14.5.1998, sag T-327/94, SCA Holding mod

Kommissionen, Sml. II, s. 373, præmis 156, dommen i sagen Krupp Thyssen Stainless og Acciai speciali Terni mod Kommissionen, nævnt i præmis 68 ovenfor, præmis 270, og i sagen Groupe Danone mod Kommissionen, nævnt i præmis 144 ovenfor, præmis 449). Endvidere fremgår det af retspraksis, at en virksomhed, der udtrykkeligt erklærer, at den ikke bestrider de faktiske forhold, som Kommissionen lægger vægt på over for den, kan antages at have bidraget til at lette Kommissionens opgave med hensyn til konstatering og bekæmpelse af overtrædelser af Unionens konkurrenceregler (Rettens dom af 14.5.1998, sag T-352/94, Mo och Domsjö mod Kommissionen, Sml. II, s. 1989, præmis 395, og dommen i sagen SCA Holding mod Kommissionen, præmis 157).

205 Samarbejdsmeddelelsen af 2002 fastsætter ganske vist ikke i modsætning til samarbejdsmeddelelsen af 1996 en nedsættelse af bøderne til fordel for en virksomhed, som efter at have modtaget klagepunktsmeddelelsen ikke bestrider rigtigheden af de faktiske omstændigheder, som Kommissionen baserer sine indvendinger i klagepunktsmeddelelsen på. Kommissionen erkendte imidlertid i 758. betragtning til den anfægtede beslutning, at klagepunktsmeddelelsens punkt 614 havde skabt en berettiget forventning hos virksomhederne om, at den manglende anfægtelse af de faktiske omstændigheder ville medføre en bødenedsættelse uden for samarbejdsmeddelelsen af 2002, hvorfor den besluttede at fortolke dette punkt til fordel for virksomhederne. I samme betragtning anførte Kommissionen ligeledes, at »[n]edsættelsens størrelse skal tage hensyn til, at det tilbudte samarbejde efter klagepunktsmeddelelsen, hvor Kommissionen allerede har fastslået alle elementer i overtrædelsen, på et tidspunkt, hvor virksomheden allerede har kendskab til alle elementerne i undersøgelsen og har haft adgang til undersøgelsens sagsakter, i bedste fald kun kan hjælpe Kommissionen marginalt i dens undersøgelse«. Kommissionen præciserede ligeledes, at »[g]enerelt er anerkendelsen af de faktiske omstændigheder under disse omstændigheder så meget desto mere bevismateriale, der underbygger de faktiske omstændigheder, som efter Kommissionens opfattelse normalt er tilstrækkeligt godtgjort ved andet bevismateriale, der findes i sagsakterne«.

206 Enhver borger, som befinder sig i en situation, hvor Unionens administration har givet den pågældende anledning til at nære begrundede forhåbninger, kan påberåbe sig princippet om beskyttelse af den berettigede forventning (Domstolens dom

af 15.7.2004, forenede sager C-37/02 og C-38/02, Di Lenardo og Dilexport, Sml. I, s. 6911, præmis 70, samt Rettens dom af 17.12.1998, sag T-203/96, Embassy Limousines & Services mod Parlamentet, Sml. II, s. 4239, præmis 74, og af 15.11.2007, sag T-71/06, Enercon mod KHIM (Vindenergitransducer), ikke trykt i Samling af Afgørelser, præmis 36).

207 Derimod kan en person ikke påberåbe sig tilsidesættelse af princippet om beskyttelse af den berettigede forventning, såfremt administrationen ikke har afgivet præcise løfter (Rettens dom af 14.9.1995, sag T-571/93, Lefebvre m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 2379, præmis 72, og af 29.1.1998, sag T-113/96, Dubois et Fils mod Rådet og Kommissionen, Sml. II, s. 125, præmis 68). Sådanne løfter skal være præcise, ubetingede og samstemmende og stamme fra pålidelige og troværdige kilder (Rettens dom af 21.7.1998, forenede sager T-66/96 og T-221/97, Mellett mod Domstolen, Sml. Pers. I-A, s. 449, og II, s. 1305, præmis 104 og 107).

208 Således som det er anført i præmis 199 ovenfor, angav Kommissionen i denne sag i klagepunktsmeddelelsens punkt 614, at den »påtænk[te] at indrømme en nedsættelse [af bøderne] for samarbejdet uden for samarbejdsmeddelelsen [af 2002], navnlig når et selskab ikke anfægte[de], eller når det yde[de] en supplerende hjælp, som gav mulighed for at afklare eller supplere de af Kommissionen fastslåede faktiske omstændigheder«. En sådan angivelse kan ikke anses for at være et præcist løfte, som afføder begrundede forhåbninger hos Kone om, at selskabet ville blive indrømmet en bødenedsættelse på mere end 1 %. Klagepunktsmeddelelsens punkt 614 angiver nemlig ikke størrelsen af eller satsen for den nedsættelse, der i givet fald skulle indrømmes de pågældende virksomheder, således at der i intet tilfælde kan skabes nogen berettiget forventning herom.

209 I denne henseende skal sagsøgernes argument, hvorefter Kommissionen fraveg sin tidligere praksis, i medfør af hvilken en virksomhed, der ikke anfægter realiteten i de faktiske omstændigheder, den er kritiseret for i klagepunktsmeddelelsen, drager fordel af en nedsættelse på 10 % af den bøde, den var blevet pålagt, i overensstemmelse med samarbejdsmeddelelsen af 1996, ligeledes forkastes.

210 Det skal først erindres, at selv om samarbejdsmeddelelsen af 1996 ganske vist i punkt D, nr. 2), andet led, bestemte, at en virksomhed kunne drage fordel af »[…] en nedsættelse på mellem 10 % og 50 % af den bøde, som den ville være blevet pålagt, hvis den ikke havde samarbejdet […] hvis [den] efter at have modtaget klagepunktsmeddelelsen, meddel[te] Kommissionen, at den ikke [bestred] de faktiske omstændigheder, som Kommissionen bygge[de] sine indvendinger på«, fastsætter samarbejdsmeddelelsen af 2002 ikke længere en bødenedsættelse på dette grundlag. Sagsøgerne har imidlertid ikke anfægtet, at det kun er samarbejdsmeddelelsen af 2002, der finder anvendelse på deres anmodning om fritagelse, idet den udtrykkeligt blev formuleret i medfør af denne meddelelse. Da Kommissionens beslutningspraksis i henhold til punkt D, nr. 2), andet led, i samarbejdsmeddelelsen af 1996 dermed ikke kan afføde en berettiget forventning hos sagsøgerne angående niveauet for Kones bødenedsættelse for den manglende anfægtelse af kartellet i Tyskland på grundlag af klagepunktsmeddelelsens punkt 614 (jf. i denne retning Domstolens dom af 21.9.2006, sag C-167/04 P, JCB Service mod Kommissionen, Sml. I, s. 8935, præmis 201 og 205, og af 7.6.2007, sag C-76/06 P, Britannia Alloys & Chemicals mod Kommissionen, Sml. I, s. 4405, præmis 60, samt dommen i sagen Carbone-Lorraine mod Kommissionen, nævnt i præmis 34 ovenfor, præmis 92).

211 Dernæst skal det anføres, at sagsøgernes angivelser, som Kommissionen har bestridt, hvorefter Kommissionen over for Kone under et møde den 26. januar 2005 anførte, at klagepunktsmeddelelsens punkt 614 fandt anvendelse på samme måde som i forbindelse med den tidligere ordning, ikke støttes af noget bevismateriale. Referatet fra dette møde, der er udarbejdet af Kommissionen, redegør ikke for så vidt angår de drøftelser, der fandt sted vedrørende klagepunktsmeddelelsens punkt 614, for noget løfte, som Kommissionen skulle have givet Kone i denne henseende.

212 Endelig fremgår det af retspraksis, at en erhvervsdrivende ikke kan gøre en berettiget forventning gældende om opretholdelse af en bestående situation, som kan ændres ved beslutninger truffet af institutionerne inden for rammerne af deres skøn (Domstolens dom af 5.10.1994, sag C-280/93, Tyskland mod Rådet, Sml. I, s. 4973, præmis 80, og af 30.6.2005, sag C-295/03 P, Alessandrini m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 5673, præmis 89; jf. ligeledes dommen i sagen Archer Daniels Midland og Archer Daniels Midland Ingredients mod Kommissionen, nævnt i præmis 46 ovenfor,

præmis 64 og den deri nævnte retspraksis). For at Unionens konkurrenceregler kan gennemføres effektivt, må Kommissionen således til enhver tid have mulighed for at tilpasse bødeniveauet efter konkurrencepolitikkens krav (jf. i denne retning Domstolens dom i sagen Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen, nævnt i præmis 80 ovenfor, præmis 109, dom af 2.10.2003, sag C-196/99 P, Aristrain mod Kommissionen, Sml. I, s. 11005, præmis 81, og dommen i sagen Dansk Rørindustri m.fl. mod Kommissionen, nævnt i præmis 34 ovenfor, præmis 227, samt Rettens dom af 10.3.1992, sag T-12/89, Solvay mod Kommissionen, Sml. II, s. 907, præmis 309, og af 14.5.1998, sag T-304/94, Europa Carton mod Kommissionen, Sml. II, s. 869, præmis 89).

213 Det følger heraf, at sagsøgernes klagepunkter vedrørende den utilstrækkelige bødenedsættelse for den manglende anfægtelse af de faktiske omstændigheder for så vidt angår overtrædelsen i Tyskland er ugrundede.

Kommissionens afslag på at indrømme en yderligere bødenedsættelse for fremlæggelse af supplerende oplysninger og præciseringer for så vidt angår overtrædelsen i Tyskland

214 Sagsøgerne har gjort gældende, at for så vidt angår Tyskland har Kone ret til en yderligere bødenedsættelse for selskabets samarbejde uden for samarbejdsmeddelelsen af 2002, eftersom selskabet — i modsætning til det af Kommissionen påståede i den anfægtede beslutning (794. i den anfægtede beslutning) — gjorde det muligt at præcisere eller uddybe de faktiske omstændigheder, der var redegjort for i klagepunktsmeddelelsen. Afsnit 7 i Kones svar på klagepunktsmeddelelsen korrigerede og præciserede en række faktiske omstændigheder vedrørende den rolle, som den tyske brancheorganisation VDMA spillede. Kone henledte ligeledes Kommissionens opmærksomhed på, at den med urette i klagepunktsmeddelelsen tog hensyn til indtægterne i hele netværket for »nyt udstyr«, »tjenesteydelser« og »modernisering«. Kommissionen anerkendte i den anfægtede beslutning, at kartellet kun havde vedrørt indtægterne i netværket »nyt udstyr«.

215 Det skal i denne henseende anføres, at sagsøgerne ikke har anført, hvorledes Kones påståede præciseringer vedrørende branchesammenslutningen VDMA's rolle hjalp Kommissionen i dens undersøgelse. Under alle omstændigheder tilsigtede Kones påståede angivelser i denne henseende ikke at præcisere eller uddybe de faktiske omstændigheder, der var redegjort for i klagepunktsmeddelelsen, men at modsige dem, idet de i det væsentlige tilsigtede at gøre Schindlers angivelser vedrørende oprettelsen af en arbejdsgruppe for rulletrapper utroværdige. Kone understregede i øvrigt i forbindelse med udøvelsen af sin ret til forsvar, at omtalen af dette projekt i klagepunktsmeddelelsen var uden relevans. For så vidt angår det forhold, at Kommissionen med urette i klagepunktsmeddelelsen tog hensyn til indtægterne fra hele det netværk, der er nævnt i præmis 214 ovenfor, skal det anføres, at Kones svar på klagepunktmeddelelsen tilsigtede at godtgøre, at Kommissionen ikke havde givet en passende definition på det marked for elevatorer og rulletrapper, som var påvirket af kartellet, ved udmålingen af bøden. Herved udøvede Kone kun med held sin ret til forsvar, idet Kommissionen i klagepunktsmeddelelsen tog hensyn til den af Kone i svaret på klagepunktsmeddelelsen foreslåede definition. Dette klagepunkt skal derfor forkastes.

Kommissionens afslag på at indrømme Kone en bødenedsættelse for selskabets påståede samarbejde uden for samarbejdsmeddelelsen af 2002 for fastslåelsen af overtrædelsen i Nederlandene

216 For så vidt angår Kones påståede samarbejde uden for samarbejdsmeddelelsen af 2002 forklarer Kommissionen i 851. betragtning til den anfægtede beslutning:

»Kone erklærer i svaret på klagepunktsmeddelelsen, at selskabet ikke anfægter de faktiske omstændigheder i Nederlandene. I stedet for at yde en supplerende hjælp,

der gjorde det muligt at præcisere eller uddybe de faktiske omstændigheder i klagepunktsmeddelelsen, søgte Kone systematisk at minimere omfanget af de faktiske omstændigheder, der er redegjort for heri. Den manglende anfægtelse af de faktiske omstændigheder skal dermed anses for rent formel og tvetydig uden nogen positiv virkning på fastslåelsen af de faktiske omstændigheder. Det er ikke tilstrækkeligt generelt at erklære, at de faktiske omstændigheder ikke anfægtes, hvis denne erklæring ikke er af nogen nytte for Kommissionen, for så vidt som den er ledsaget af flere forbehold, således som i denne sag. Kone kan derfor ikke indrømmes nogen nedsættelse af bøden.«

217 For det første har sagsøgerne anført, at Kommissionen i medfør af punkt 3, sjette led, i retningslinjerne af 1998 burde have indrømmet Kone en bødenedsættelse i medfør af selskabets faktiske samarbejde i forbindelse med fastslåelsen af kartellet i Nederlandene, og den foretog et åbenbart fejlskøn ved at undlade dette. Sagsøgerne har ligeledes, henset til klagepunktsmeddelelsens punkt 614 og 758. betragtning til den anfægtede beslutning, anført, at de havde en berettiget forventning om, at dette samarbejde ville blive belønnet med en nedsættelse af deres bøde.

218 Det skal i overensstemmelse med punkt 3, sjette led, i retningslinjerne af 1998 anføres, at et samarbejde uden for anvendelsesområdet for samarbejdsmeddelelsen af 1996 kan anses for en formildende omstændighed. Det skal i denne henseende understreges, at Kommissionen i klagepunktsmeddelelsens punkt 614 angav, at den påtænkte »at indrømme en nedsættelse [af bøderne] for samarbejdet uden for samarbejdsmeddelelsen [af 2002], navnlig når et selskab ikke anfægte[de], eller når det yde[de] en supplerende hjælp, som gav mulighed for at afklare eller supplere de af Kommissionen fastslåede faktiske omstændigheder«. I denne sammenhæng forklarede Kommissionen i 758. betragtning til den anfægtede beslutning, at »[f]or så vidt som klagepunktsmeddelelsens punkt 614 skabte løfter i denne sag, [havde den] besluttet at fortolke dette punkt til fordel for de virksomheder, som på dette grundlag havde bidraget til fastslåelsen af de faktiske omstændigheder ved den overtrædelse,

der er redegjort for i den [anfægtede] beslutning, ved ikke at anfægte de faktiske omstændigheder eller ved at fremkomme med andre oplysninger eller supplerende præciseringer«.

219 Ifølge sagsøgerne skal Kones samarbejde i forbindelse med den administrative procedure for det første anses for en formidlende omstændighed i medfør af den i den foregående præmis nævnte bestemmelse, som giver selskabet ret til en bødenedsættelse.

220 Det er i denne henseende tilstrækkeligt at fastslå, at Kones samarbejde under alle omstændigheder ikke kan anses for en formildende omstændighed, henset til denne virksomheds tvetydige erklæringer i anmodningen i medfør af samarbejdsmeddelelsen af 2002 (jf. præmis 175 ovenfor), som i øvrigt ikke begrundede nogen nedsættelse af den bøde, som Kone blev pålagt for overtrædelsen i Nederlandene. Sagsøgerne kan dermed heller ikke påstå, at de havde nogen berettiget forventning om, at de ville blive indrømmet en bødenedsættelse på dette grundlag.

221 Sagsøgerne er for det andet af den opfattelse, at Kone fuldt ud samarbejdede med Kommissionen under hele proceduren ud over det, som samarbejdsmeddelelsen af 2002 kræver. For det første har Kone således ikke stillet nogen hindring i vejen for Kommissionen under undersøgelsen af selskabets lokaler i Nederlandene og gjorde alt i selskabets magt for at lette Kommissionens ansattes indsamling af oplysninger. Dernæst svarede Kone hurtigt og uddybende på Kommissionens anmodning om oplysninger vedrørende Nederlandene, der blev modtaget den 13. september 2004. Endelig var Kone meget fleksibel hvad angår fortrolighedskravene til de dokumenter, selskabet fremlagde, hvilket lettede Kommissionens administrative byrde ved udarbejdelsen af den ikke-fortrolige version af de sagsakter, der skulle meddeles parterne.

222 Sådanne argumenter kan ikke lægges til grund. I overensstemmelse med artikel 18, stk. 1, og artikel 20, stk. 3, i forordning nr. 1/2003 er virksomhederne nemlig forpligtet til at svare på anmodningerne om oplysninger og at underkaste sig kontrolundersøgelser. Et samarbejde ved undersøgelsen, der ikke går ud over de forpligtelser, der påhviler virksomhederne i medfør af disse bestemmelser, kan ikke begrunde en bødenedsættelse (jf. i denne henseende Rettens dom af 14.5.1998, sag T-317/94, Weig mod Kommissionen, Sml. II, s. 1235, præmis 283, og dommen i sagen Scandinavian Airlines System mod Kommissionen, nævnt i præmis 67 ovenfor, præmis 218). Endvidere kan en virksomheds tilsyneladende fleksible standpunkt hvad angår anmodninger om, at de oplysninger, den meddeler Kommissionen, skal behandles fortroligt, ikke anses for at lette Kommissionens opgave med hensyn til konstatering og bekæmpelse af overtrædelser af Unionens konkurrenceregler (dommen i sagen Mo och Domsjö mod Kommissionen, nævnt i præmis 204 ovenfor, præmis 395 og 396). Således som Kommissionen har anført, hindres en undersøgelse i denne henseende ikke af rimelige anmodninger om fortrolighed, og under alle omstændigheder tilkommer det Kone at anmode om fortrolig behandling af oplysninger, der efter selskabets opfattelse ikke skal afsløres over for tredjemand. De omstændigheder, der er påberåbt i præmis 221 ovenfor, kan dermed ikke afføde nogen berettigede forventninger hos Kone om, at selskabet ville blive indrømmet en bødenedsættelse.

223 For det tredje har sagsøgerne anført, at Kommissionens beslutning om ikke at indrømme Kone en bødenedsættelse tilsidesætter ligebehandlingsprincippet, idet ingen andre virksomheder, der blev pålagt bøder, er fremkommet med oplysninger af egen drift og uden for samarbejdsmeddelelsen af 2002, som gav Kommissionen mulighed for lettere at fastslå overtrædelsen. Det skal i denne henseende fastslås, at sagsøgernes argument bygger på en urigtig forudsætning. Således som det fremgår af 845., 854. og 855. betragtning til den anfægtede beslutning, drog ThyssenKrupp, Schindler og MEE nemlig fordel af en nedsættelse af deres bøde, ikke på grund af det forhold, at de var fremkommet med yderligere oplysninger af egen drift og uden for samarbejdsmeddelelsen af 2002, men fordi de havde erklæret, at de ikke anfægtede de faktiske omstændigheder, der var redegjort for i klagemeddelelsen. Kones situation

på den ene side og situationen for de andre virksomheder, der blev pålagt bøder for kartellet i Nederlandene, på den anden side kan dermed ikke anses for sammenlignelig, således at Kommissionens afslag på at nedsætte Kones bøde ikke tilsidesætter ligebehandlingsprincippet.

224 For det andet har sagsøgerne anført, at Kommissionen burde have indrømmet Kone en bødenedsættelse, eftersom denne virksomhed på intet tidspunkt under proceduren anfægtede hovedparten af de faktiske omstændigheder, som Kommissionen havde fastslået. Angivelsen i 851. betragtning til den anfægtede beslutning og i fodnote 949 i den anfægtede beslutning, hvorefter den manglende anfægtelse af de faktiske omstændigheder i svaret på klagepunktsmeddelelsen er rent formel og tvetydig, er således åbenbart forkert.

225 Det skal i denne henseende erindres, at Kone i anmodningen i medfør af samarbejdsmeddelelsen af 2002 vedrørende Nederlandene benægtede, at møderne mellem konkurrenterne havde et konkurrencebegrænsende formål [*fortroligt*]. Det skal ligeledes i denne henseende understreges, at Kone aldrig trak disse erklæringer tilbage, men forsøgte at begrunde dem i svaret på klagepunktsmeddelelsen.

226 Kone angav ganske vist i svaret på klagepunktsmeddelelsen, at selskabet »ikke rejser tvivl om de faktiske omstændigheder, der er redegjort for i klagepunktsmeddelelsen«, at det »har været involveret i en samordnet adfærd [i branchen for] elevatorer og rulletrapper […] i Nederlandene fra juni 1999 til den 5. marts 2004«, og at det »ikke anfægter, at samordningen, for så vidt som den underbygges af de faktiske omstændigheder i Kommissionens sagsakter […] vedrørte en sammenhængende og vedvarende overtrædelse«. Det skal imidlertid fastslås, at Kones svar på klagepunktsmeddelelsen er kendetegnet af den samme tvetydighed som anmodningen i medfør af samarbejdsmeddelelsen af 2002 vedrørende Nederlandene.

227 For det første, mens Kones svar på klagepunktsmeddelelsen for overtrædelserne i Belgien, Tyskland og Luxembourg hver gang indeholder den angivelse, at selskabet »ikke anfægter de faktiske omstændigheder, der er redegjort for i Kommissionens klagepunktsmeddelelse«, er der således ingen tilsvarende erklæring i svaret på klagepunktsmeddelelsen vedrørende overtrædelserne i Nederlandene. For at opnå en nedsættelse af bøden for ikke at anfægte de faktiske omstændigheder skal en virksomhed udtrykkeligt informere Kommissionen om, at den ikke har til hensigt at bestride rigtigheden af de faktiske omstændigheder, efter at den har gjort sig bekendt med klagepunktsmeddelelsen (jf. i denne retning dommen i sagen Groupe Danone mod Kommissionen, nævnt i præmis 144 ovenfor, præmis 504). En erklæring, hvorefter Kone »ikke anfægter, at samordningen, for så vidt som den underbygges af de faktiske omstændigheder i Kommissionens sagsakter […] vedrørende en sammenhængende og vedvarende overtrædelse […]«, kan i lighed med erklæringerne for så vidt angår de tre andre berørte medlemsstater, ikke anses for at lette Kommissionens opgave med hensyn til konstatering og bekæmpelse af overtrædelser af Unionens konkurrenceregler (dommen i sagen Mo och Domsjö mod Kommissionen, nævnt i præmis 204 ovenfor, præmis 395 og 396).

228 For det andet skal det fastslås, at Kone i svaret på klagepunktsmeddelelsen erindrede om, at selskabets ansatte i Nederlandene »ikke har deltaget i en konkurrencebegrænsende adfærd, under alle omstændigheder ikke i et væsentligt omfang«. Selv hvis Kone anerkender, at selskabet »havde kunnet overskride grænsen for det, der var lovligt«, anfører det ikke desto mindre, idet selskabet har henvist til anmodningen i medfør af samarbejdsmeddelelsen af 2002 vedrørende Nederlandene, at det forhold, at der ikke fremsættes et tilbud på et projekt eller et ikke-konkurrencedygtigt overslag, kan skyldes en ensidig konkurrencemæssig adfærd og indebærer ikke nødvendigvis, at det eksisterer et kartel. For så vidt angår vedligeholdelses- og moderniseringskontrakter anfører Kone i svaret på klagepunktsmeddelelsen, at selskabets politik på området byggede på »et kommercielt grundlag«, og at selskabets »strategi ikke har kunnet have et konkurrencebegrænsende formål eller en konkurrencebegrænsende virkning«. For så vidt angår nye installationer henviser Kone ligeledes i beskrivelsen af projekter, der var genstand for kartellet, til de underliggende kommercielle årsager til selskabets adfærd og anfører, at det »ikke kun følger af ovennævnte projekter, at overtrædelsens omfang var meget begrænset, men også at samordningens art udelukkende vedrørte

en drøftelse af projektet uden udveksling af priser […] udveksling af priser uden tildeling af et projekt […] og kun i meget begrænsede tilfælde omfattede tildeling af projektet […]«. Kone præciserer endvidere, at »selv hvis parterne tildelte et projekt, kunne det ikke have virkning på markedet«, og at »[r]esultatet ofte ville have været det samme uden kontakten mellem parterne […]«. På samme måde anførte Kone vedrørende visse individuelle projekter [*fortroligt*], at Kommissionens sagsakter ikke indeholdt tilstrækkelige beviser til at konkludere, at der forelå en konkurrencebegrænsende adfærd.

229 For det tredje forsøgte Kone i svaret på klagepunktsmeddelelsen ligeledes at minimere bevisværdien af ThyssenKrupp og Otis' erklæringer, der, således som det fremgår af 370.-530. betragtning til den anfægtede beslutning, havde en afgørende betydning for fastslåelsen af overtrædelsen i Nederlandene. Kommissionen gav et omfattende svar på denne argumentation fra Kones side i 531.-541. betragtning til den anfægtede beslutning.

230 Det skal dermed i lighed med Kommissionen (851. betragtning til den anfægtede beslutning) antages, at Kones manglende anfægtelse af de faktiske omstændigheder for så vidt angår overtrædelsen i Nederlandene var rent formel og tvetydig og ikke havde nogen positiv virkning på fastslåelsen af de faktiske omstændigheder.

231 Det følger af det ovenstående, at Kone i svaret på klagepunktsmeddelelsen beskriver sin deltagelse i overtrædelsen i Nederlandene i enten rent hypotetiske vendinger eller ved at minimere ordningernes konkurrencebegrænsende virkninger. Da Kone endvidere angriber de erklæringer, ThyssenKrupp og Otis fremkom med i forbindelse med deres anmodning i medfør af samarbejdsmeddelelsen af 2002 vedrørende Nederlandene, skal det fastslås, at Kones angivelser, der er gengivet i præmis 227 ovenfor, under omstændighederne i denne sag ikke er af nogen nytte for Kommissionen (jf. i denne retning Rettens dom af 8.7.2004, sag T-48/00, Corus UK mod Kommissionen, Sml. II, s. 2325, præmis 193, og dommen i sagen Groupe Danone mod Kommissionen, nævnt

i præmis 144 ovenfor, præmis 505). Kone bidrog ikke, idet selskabet i svaret på klagepunktsmeddelelsen anfægtede hovedindholdet i de faktiske påstande, som Kommissionen havde fremsat, til at lette Kommissionens opgave med hensyn til konstatering og bekæmpelse af overtrædelser af Unionens konkurrenceregler (jf. i denne retning dommen i sagen Mo och Domsjö mod Kommissionen, nævnt i præmis 204 ovenfor, præmis 395). Selv om Kone herved ganske vist lovligt udøvede sin ret til forsvar, kan Kommissionen ikke kritiseres for ikke på dette grundlag at have indrømmet selskabet en bødenedsættelse for ikke at have anfægtet de faktiske omstændigheder.

232 Kommissionen besluttede dermed med rette i 851. betragtning til den anfægtede beslutning ikke at indrømme Kone en bødenedsættelse i medfør af samarbejdet uden for samarbejdsmeddelelsen af 2002.

233 For det tredje har sagsøgerne anført, at Kommissionen tilsidesatte ligebehandlingsprincippet ved at indrømme ThyssenKrupp, Schindler og MEE en bødenedsættelse for ikke at anfægte de faktiske omstændigheder, mens den nægtede at indrømme Kone en sådan nedsættelse. Ifølge sagsøgerne, som i øvrigt ikke rejser tvivl om Kommissionens konstateringer, hvorefter ThyssenKrupp, Schindler og MEE udtrykkeligt i deres svar på klagepunktsmeddelelsen erklærede, at de ikke anfægtede de faktiske omstændigheder, der var redegjort for (845., 854. og 855. betragtning til den anfægtede beslutning), fremgår det imidlertid af den anfægtede beslutning, at de tre første virksomheder i dette svar anfægtede visse af Kommissionens konstateringer vedrørende Nederlandene.

234 Det skal i denne henseende bemærkes, at Kommissionen ifølge fast retspraksis ikke ved vurderingen af karteldeltagernes samarbejde kan underkende ligebehandlingsprincippet (jf. præmis 135 ovenfor). Overholdelsen af ligebehandlingsprincippet skal imidlertid forenes med overholdelsen af legalitetsprincippet, hvorefter ingen til egen fordel kan påberåbe sig en ulovlighed, der er begået til fordel for andre (jf. i denne retning Domstolens dom af 4.7.1985, sag 134/84, Williams mod Revisionsretten, Sml. s. 2225, præmis 14, Rettens dom i sagen SCA Holding mod Kommissionen, nævnt i præmis 204 ovenfor, præmis 160, dom af 20.3.2002, sag T-23/99, LR af 1998 mod Kommissionen, Sml. II, s. 1705, præmis 263, og dommen i sagen Mo och Domsjö mod Kommissionen, nævnt i præmis 204 ovenfor, præmis 398).

235 Endvidere kan en virksomhed, der udtrykkeligt erklærer, at den ikke bestrider de faktiske forhold, som Kommissionen baserer sine klagepunkter på, ifølge retspraksis antages at have bidraget til at lette Kommissionens opgave med hensyn til konstatering og bekæmpelse af overtrædelser af Unionens konkurrenceregler. I beslutninger, hvori Kommissionen konstaterer en overtrædelse af disse regler, har Kommissionen adgang til at betragte en sådan adfærd som udtryk for en vedgåelse af de faktiske forhold og dermed som et bevis for rigtigheden af de anførte påstande. En sådan adfærd kan følgelig begrunde en nedsættelse af bøden. Forholdet er et andet, når en virksomhed bestrider de væsentligste af disse forhold. Med en sådan holdning under den administrative procedure bidrager virksomheden ikke til at lette Kommissionens opgaver med hensyn til konstatering og bekæmpelse af overtrædelser af Unionens konkurrenceregler (dommen i sagen Mo och Domsjö mod Kommissionen, nævnt i præmis 204 ovenfor, præmis 395 og 396).

236 Det skal i denne henseende fastslås, at når Kommissionen i 845., 854. og 855. betragtning til den anfægtede beslutning indrømmer ThyssenKrupp, Schindler og MEE en bødenedsættelse på 1 % for ikke at anfægte de faktiske omstændigheder, kan disse nedsættelser kun anses for lovlige, for så vidt som de pågældende virksomheder udtrykkeligt har erklæret, at de ikke anfægter disse omstændigheder (jf. i denne retning Rettens dom af 14.5.1998, sag T-347/94, Mayr-Melnhof mod Kommissionen, Sml. II, s. 1751, præmis 333, og dommen i sagen Mo och Domsjö mod Kommissionen, nævnt i præmis 204 ovenfor, præmis 397), og ikke i deres svar på klagepunktsmeddelelsen har anfægtet de væsentligste af Kommissionens påstande (jf. i denne retning dommen i sagen Mo och Domsjö mod Kommissionen, nævnt i præmis 204 ovenfor, præmis 396).

237 Da sagsøgernes anbringende bygger på den forudsætning, at de andre deltagere i kartellet i Nederlandene blev indrømmet ulovlige bødenedsættelser, for så vidt som det konkret fremgår af de betragtninger til den anfægtede beslutning, som sagsøgerne har påberåbt sig, at deltagerne faktisk anfægtede de faktiske omstændigheder i klagepunktsmeddelelsen, skal det forkastes som ugrundet.

238 Hvad i øvrigt angår de af sagsøgerne fremførte forhold, som efter deres opfattelse godtgør, at andre virksomheder drog fordel af en bødenedsættelse for ikke at anfægte de faktiske omstændigheder, selv om de havde anfægtet de faktiske omstændigheder vedrørende Nederlandene i deres svar på klagepunktsmeddelelsen, fremgår det af klagepunktsmeddelelsen og den anfægtede beslutning, at de er ugrundede.

239 Hvad for det første angår Schindler har sagsøgerne påstået, at det fremgår af 593. og 594. betragtning til den anfægtede beslutning, at dette selskab anfægtede eksistensen af en overtrædelse af artikel 81 EF. Endvidere fremgår det af 667. betragtning til den anfægtede beslutning, at Schindler anførte, at den ulovlige kontakt mellem konkurrenterne ikke havde fremprovokeret prisforhøjelser på markedet, og at kun en begrænset del af projekterne blev opdelt, mens der fortsat var konkurrence mellem kartelmedlemmerne. Endelig havde Schindler ifølge 751. betragtning til den anfægtede beslutning påstået, at konkurrenterne ikke havde aftalt gensidige repressalier for den rette overholdelse af aftaler.

240 Det skal i denne henseende understreges, at selv om Schindler ganske vist, således som det fremgår af 593. og 594. betragtning til den anfægtede beslutning, anførte, at artikel 81 EF ikke kunne finde anvendelse på de pågældende karteller, da der ikke foreligger en mærkbar virkning på handelen mellem medlemsstaterne på grund af deres nationale omfang, skal det anføres, at dette selskab herved ikke anfægtede de faktiske omstændigheder, hvorpå Kommissionens vurdering vedrørende de pågældende overtrædelsers mærkbare virkning på denne handel byggede, og som fremgår af klagepunktsmeddelelsen. I øvrigt kan angivelserne vedrørende de manglende prisforhøjelser og det begrænsede antal opdelte projekter ikke anses for at udgøre en anfægtelse af de faktiske omstændigheder fra Schindlers side, idet disse forhold navnlig fremgår af 412., 415., 437. og 442. betragtning til klagepunktsmeddelelsen. Endelig tilsigter Schindlers argument at opnå en formildende omstændighed på grund af de påståede manglende repressalier, hvorfor det ikke udgør en anfægtelse af de faktiske omstændigheder fra dette selskabs side, idet de manglende repressalier var blevet fastslået i 432. betragtning til den anfægtede beslutning. Schindler udnyttede således udelukkende denne fastslåelse til at godtgøre, at selskabet skulle indrømmes en formildende omstændighed.

241 Under alle omstændigheder fremgår det af den ikke-fortrolige version af Schindlers svar på klagepunktsmeddelelsen, der er fremlagt på Rettens anmodning, at Schindler, som udtrykkeligt i dette svar erklærede, at selskabet ikke anfægtede de underliggende faktiske omstændigheder for Kommissionens klagepunkter, ikke anfægtede de faktiske omstændigheder, som Kommissionen havde redegjort for.

242 Hvad for det andet angår ThyssenKrupp har sagsøgerne anført, at det fremgår af 593., 594. og 724. betragtning til den anfægtede beslutning, at selskabet anfægtede eksistensen af en overtrædelse af 81 EF og påstod, at det ikke havde deltaget i alle overtrædelsens forhold. Det følger ligeledes af 508., 513. og 515. betragtning til den anfægtede beslutning, at ThyssenKrupp anfægtede visse faktiske omstændigheder vedrørende varigheden af selskabets deltagelse i kartellet.

243 Selv om ThyssenKrupp i denne henseende ganske vist, således som det fremgår af 593. og 594. betragtning til den anfægtede beslutning, for det første anførte, at artikel 81 EF ikke kunne finde anvendelse på de pågældende karteller, da der ikke foreligger en mærkbar virkning på handelen mellem medlemsstaterne på grund af deres nationale omfang, skal det anføres, at dette selskab herved ikke anfægtede de faktiske omstændigheder, hvorpå Kommissionens vurdering vedrørende de pågældende overtrædelsers mærkbare virkning på denne handel byggede, og som fremgår af klagepunktsmeddelelsen. For det andet fremgår den mulighed, at ThyssenKrupp ikke havde deltaget i alle møderne, af 575. betragtning til den anfægtede beslutning. ThyssenKrupp modsagde langt fra denne faktiske omstændighed, men anvendte den udelukkende til at godtgøre eksistensen af en formildende omstændighed for selskabet (726. betragtning til den anfægtede beslutning). Hvad endelig angår den påståede anfægtelse af de faktiske omstændigheder vedrørende varigheden af ThyssenKrupps deltagelse i kartellet, som fremgår af 508. og 513.-515. betragtning til den anfægtede beslutning, skal det anføres, at ThyssenKrupps angivelse af, at selskabet ikke havde deltaget i nogen møder mellem medio 2002 og april/maj 2003, allerede udtrykkeligt fremgår af klagepunktsmeddelelsens punkt 506. Kommissionen var i øvrigt i 515. betragtning til den anfægtede beslutning i det væsentlige af den opfattelse, at det var muligt, at ThyssenKrupp ikke havde været til stede under de møder, der fandt sted i løbet af andet halvår af 2002, men at et sådant forhold, forudsat at det var godtgjort, ikke indebar, at ThyssenKrupp havde forladt kartellet.

244 Hvad for det tredje angår MEE har sagsøgerne først påstået, at det fremgår af 751. betragtning til den anfægtede beslutning, at denne virksomhed anførte, at der ikke var en kompensations- eller tilsynsmekanisme. Dernæst fremgår det af fodnoterne 644, 676, 693, 697, 709, 713 og 714 i den anfægtede beslutning, at MEE havde anført, at selskabet ikke var blevet inviteret til at deltage i udbuddet vedrørende syv projekter, der er nævnt i klagepunktsmeddelelsen, og at det derfor ikke havde indleveret tilbud for disse projekter. I øvrigt fremgår det af 481. betragtning til den anfægtede beslutning og fodnote 715 i den anfægtede beslutning, at MEE anfægtede den konstatering, at selskabet havde deltaget i andre møder vedrørende nye installationer af udstyr efter september 2001. Endelig havde MEE ifølge 724. betragtning til den anfægtede beslutning i svaret på klagepunktsmeddelelsen påstået, at selskabet ikke havde deltaget i alle overtrædelsens forhold.

245 Det skal i denne henseende anføres, at disse angivelser heller ikke udgør en anfægtelse af de faktiske omstændigheder, der er redegjort for i klagepunktsmeddelelsen.

246 For så vidt angår argumentet, hvorefter der ikke var en kompensations- eller tilsynsmekanisme, skal det fastslås, at dette forhold fremgår af klagepunktsmeddelelsens punkt 431. MEE forsøgte således snarere end at modsige dette forhold at drage fordel af en bødenedsættelse i medfør af en formildende omstændighed (751. betragtning til den anfægtede beslutning).

247 For så vidt angår angivelsen af, at MEE påstod ikke at være blevet inviteret til at deltage i udbuddet vedrørende syv projekter, der er nævnt i klagepunktsmeddelelsen, og derfor ikke havde fremsat tilbud på disse projekter, skal det anføres, at det fremgår af klagepunktsmeddelelsens punkt 441, at kunderne ikke altid inviterede alle karteldeltagerne i Nederlandene til at afgive tilbud på et bestemt projekt. Således som det fremgår af de betragtninger og de fodnoter, som sagsøgerne har nævnt, anfægtede MEE under alle omstændigheder ikke, at selskabet havde kunnet deltage i de pågældende møder, og at det var blevet oplyst om drøftelserne (fodnoterne 644, 676, 693, 697, 713 og 714 i den anfægtede beslutning).

248 Det fremgår endvidere af fodnote 709 i den anfægtede beslutning, at MEE ikke anfægter en af Kommissionens konstateringer af de faktiske omstændigheder, men udelukkende en angivelse fra en enkelt af karteldeltagerne, nemlig Kone, der er nævnt i klagepunktsmeddelelsens punkt 497, og som ikke er bekræftet af de andre deltagere.

249 For så vidt angår det forhold, at MEE anfægtede sin deltagelse i andre møder vedrørende projekter for installation af nyt udstyr efter september 2001, er det tilstrækkeligt at fastslås, at sagsøgerne ikke præcist har identificeret noget specifikt projekt vedrørende installationer af nyt udstyr, som MEE havde deltaget i efter september 2001.

250 For så vidt angår MEE's manglende deltagelse i alle møderne fastslog Kommissionen selv dette i klagepunktsmeddelelsens punkt 575, og MEE forsøgte at udnytte dette for at opnå en bødenedsættelse i medfør af en formildende omstændighed (724. betragtning til den anfægtede beslutning).

251 Det skal derfor fastslås, at klagepunktet vedrørende en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet under alle omstændigheder bygger på den urigtige forudsætning, at det fremgår af betragtningerne til den anfægtede beslutning, som sagsøgerne har påberåbt sig, at Schindler, ThyssenKrupp og MEE anfægtede de faktiske omstændigheder for så vidt angår kartellet i Nederlandene.

252 Det fremgår af det ovenstående, at alle klagepunkterne vedrørende vurderingen af Kones samarbejde uden for anvendelsesområdet for klagepunktsmeddelelsen af 2002 med henblik på at fastslå overtrædelsen i Tyskland og Nederlandene skal forkastes.

253 Det følger heraf, at Kommissionen bør frifindes i det hele.

Sagens omkostninger

254 I henhold til procesreglementets artikel 87, stk. 2, pålægges det den tabende part at betale sagens omkostninger, hvis der er nedlagt påstand herom. Da sagsøgerne har tabt sagen, bør de pålægges at betale sagens omkostninger i overensstemmelse med Kommissionens påstand herom.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

RETTEN (Ottende Afdeling):

1) Europa-Kommissionen frifindes.

2) Kone Oyj, Kone GmbH og Kone BV betaler sagens omkostninger.

Martins Ribeiro Wahl Dittrich

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 13. juli 2011.

Underskrifter

Indhold

Den administrative procedure ... II - 5328

Kommissionens undersøgelse ... II - 5328

Tyskland ... II - 5329

Nederlandene ... II - 5330

Klagepunktsmeddelelsen ... II - 5330

Den anfægtede beslutning ... II - 5331

Retsforhandlinger og parternes påstande ... II - 5337

Retlige bemærkninger ... II - 5339

Anbringendet vedrørende en tilsidesættelse af retningslinjerne af 1998 og proportionalitetsprincippet ved fastsættelsen af bødernes udgangsbeløb ... II - 5340

Anbringendet vedrørende en tilsidesættelse af samarbejdsmeddelelsen af 2002 og en tilsidesættelse af princippet om beskyttelse af den berettigede forventning, ligebehandlingsprincippet og princippet om retten til forsvar ... II - 5354

Samarbejdsmeddelelsen af 2002 ... II - 5354

Kommissionens skønsmargen og Unionens retsinstansers kontrol ... II - 5357

Kones samarbejde med henblik på fastslåelsen af overtrædelsen i Tyskland ... II - 5359

Kones samarbejde med henblik på fastslåelsen af overtrædelsen i Nederlandene ... II - 5380

Anbringendet vedrørende tilsidesættelsen af princippet om beskyttelse af den berettigede forventning og ligebehandlingsprincippet ved fastsættelsen af den bødenedsættelse, som blev indrømmet for Kones samarbejde under den administrative procedure ..... II - 5393

Indledende bemærkninger ..... II - 5393

Niveauet for bødenedsættelsen for den manglende anfægtelse af de faktiske omstændigheder for så vidt angår overtrædelsen i Tyskland ..... II - 5394

Kommissionens afslag på at indrømme en yderligere bødenedsættelse for fremlæggelse af supplerende oplysninger og præciseringer for så vidt angår overtrædelsen i Tyskland ..... II - 5398

Kommissionens afslag på at indrømme Kone en bødenedsættelse for selskabets påståede samarbejde uden for samarbejdsmeddelelsen af 2002 for fastslåelsen af overtrædelsen i Nederlandene ..... II - 5399

Sagens omkostninger ..... II - 5412